

„Varpas“ išleidžiamas
Raginėje 20. kiekvieno
mėnesio. Metinė prekė su
prisiuntimu
Rusijoje . . . 4 rubl.,
Prūsijoje . . . 4 mark.,
Amėrikoje ir kitur 5 mark.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštėja už kiekvieną ke-
tvirtai dalytą eilutę smulkiu
raštu spaustą 20 pfen. arba
10 kap. priimami „Varpo“
rėdystėje Bitėnūse per
Lumpėnus, Ostpreussen.

literatūros, politikos ir mokslo menesinis laikraštis.

Įtampa: Perkratymas musu darbu, -bd-. — Diena prieš sz. Joną, Veverysys. — Antanas Valys, Jonas G. . . ys.
— Audiatur et altera pars, Szernas. — Baudžiavos Lenkijoje, Liutas. — Isz tėvyniškos dirvos, Dagis. — Algirdis ir Keistutis,
didžiu Lietuvos kunigaikščiu, Jonas Vincaitis. — Isz visur, Budrys. — Korespondencijos. — Politika, Krumplys. — Atsa-
kymas ponui -j-g-, Veverysys. — Gromatnyčia. — Apgarsinimai.

Perkratymas musu darbu.

Platesni tautiszki jausmai tarp mus pabudo, galime pasakyti, koki dvidešimti metu atgal. Baudžiavu laike ne buvo nei ką kalbėti apie tautiszkas uždėtės, nės tada nieks ne butu iszklausęs — baudžiavos trukdė kiekvina siekimą. Baudžiavos, stabdydamos musu norus, pavertė mus į vergus locnūse muse namūse ir sulaikė lietuviszka skirtybe drauge su tėvyniszka kalba. Tais metais ne vienas ir ne sykį bandė sujudinti tautiszka styga, bet tie, dėl kuriu dirbo bandytojai, prigulinciaziai ne suprato. Kitaip beveik ir buti ne galėjo, nės tūmet tautiszkos uždėtės ne visur stovėjo ant etnografiszko pamato (ne kalbant jau apie Lietuvius); o tokios uždėtės pakilo smarčiau nū kibirksties, uždegtos nelaimingu Napoleonu III.; padėjimas gi paciu Lietuviu, bešancziu baudžiavu pancziūse, ne galėjo turėti tvirto tautiszko pamato pirm iszsivadavimo.

Baudžiavoms isznykus, kada tarp Lietuviu iszsiplatino skaitlius baigusiu augsztesniu mokslus, nors daugumas isz tu apszviestunu dėl materijoliszkos naudos nužuvo, arba užsigynė savo tautiszko kraujo, septintame deszimtmetyje szio amžiaus lietuviystė stoji jau aizskei ant pamato etnografiszko. Tas pamatas, nūpelnas musu pirmuviu, ne buvo originaliszku — jo forma paimta nū kaimynu, angszecziaus kilusiu isz miego.

Sziandien jau daugelis Lietuviu supranta ir jaezia tautiszka savo skirtybę nū aplinkiniu kaimynu, bet idant sziaip taip patraukti tautiszka vežimą, ar to jausmo, vien mažesnės lietuviu dalies užtenka? Kada užgimė supratimas skirtybės, tai priguli mums rupintis, idant tasai užgimęs kudikis ne skurstu, reikia jį auginti ir stiprinti. Bet pats supratimas tautystės nieko daugiau ne gali dėti, apart skauduliu isz priezasties nužeminimo ir niekinimo musu tautystės drutesniais isz mus. Dėl užlaikimo ir stiprinimo musu tau-

tiszko padėjimo mes ne turime lygsziolaik tvirto pamato, bet ir aizskiu programatu dėl darbu ne iszsdirbome. Jug paskui programatus seka darbai ir vaisei!

Programatai musu ne sykį buvo labai platus ir mygloti, ne sykį patys sau priesinosi. Ju iszdirbėjai, rodos, niekada ne pasiklausė, ar uždėtės iszpildomos ir kaip jas galima pildyti. Užsimant perdaug, ne tik užimto darbo ne galima prigulinciaziai atlikti, bet, žiurint per toli, reikia kartais apleisti artesnius, iszpildomus dalykus. Kiti vėl programatai pastatė sau pamatą perdėm tikėjimiszka ir, žinoma, tautiszkiems dalykams vietos ne užteko.

Prasidėjęs kur nors krutėjimas Lietuviu, tankei ir garsus ir labai poszkantis, sulygsziol vaisių iszdvė menką. Krutėjimai tie ne aizskus, ju balsai tankei ne sutarė; nors iszpradžiu buvo iszklausomi, vienok jūm tolyn, jūm mažyn ējo skaitlius klausytoju ir darbininku. Darbininkai, vietan dirbti dėl tėvynės, kaip moka, vietan jieszkoti sutartės, rodos tyczia jieszkojo taku, kuriais galima sueiti į nesutikimą. Vietan kritiszkos peržvalgos kitu darbu, vadai pagimdė skundus, o kaip kur prisisavino bažnytiszka interdiktą, teisybė, mažai galinti pertikrinti, vienok smagei auginantį partiszka nesutikimą. Klausant tokiu pavyzdziu, Lietuviai turētu pasidalinti į tiek prieszingu sau tautu, su prieszingais siekimais, kiek yra lūmu ir profesiju. Kada tos partijos tarp savės karantu, kam-gi patektu apgynimas užgimusios tautiszkos skirtybės? Kas gelbētu lietuviystę nū paskendimo svetimose upėse?

Naujasni etnografai, kaip Morgan, Howitt, Fison, Kubary ir kiti iszaiszkina, kad kiekviena tauta kulturiszkoje savo kelionėje seka takais paskui pralenkusius. Prisižiurėjimas pradziai tautiszko krutėjimo artymu mums gaivalu, buvusiu tokiampat padėjime, bet pabudusiu angszecziaus už mus, rodo mums angszecziaus minėtą tiesą.

Žvilgtērēkime tik ant taku draugiszkumums Rusinu. Pradžia ju tautiszko krutėjimo visai panaszi ant mus sziandieniszku darbu. Ta pradžia nors buvo garsi, bet mažai vaisinga isz tu pacziu priezaszeziu, kaip pas mus, bet jie krantą gyvenimo, kuriame da mes esame, jau perszoko, sūpratę jo nevaisingumą ir stoji į takus, greičiaus vedanczius į siekimu vieta; Rusinus jau apleido ir jfs aną kart uszpūlusi manę vėlymo niekam netinkancziu eiliu, kuriomis užkrautos budavo rėdystės laikraszeziu, taip kaip dar pas mus atsitinka. Ką tarp Rusinu, tapat atrasime tarp Latviu ir Estu. Lengva jūg prisiziūrėti, kokie tautiszki darbai naudingiausi yra dėl tautystės, isz pasielgimo ir darbavimo kitu, mus pralenkusiū gaivalu. Jaigu da mes ne galime perszokti minėto kranto, tai ar ne galima butu greitesniu žingsniu perbėgti bergždinę mus dirvą?

Pas mus nepasisekimą kokio nors darbo, nždėjime savo tikrai naudingo, inicijatoriai papratę versti ant prieszingumo ir nepritarimo kitu darbininku, bet niekas isz dirbancziu ne nori, rodosi, dyrstelti į savo pusę ir patėmyti, ar ne atras joje taipgi kokios kliuties pasisekimo darbo. Pikto be priezasties ne gali buti, o gero ne iszardys jokios intrigos, joki painiojimai — daugiausiai, tai gali tik užtrukti. Pradedant darbą, mums rodosi, kad iszteks tik vieno noro buti naudingais tėvynei darbininkais, o apie tai, ar iszvaliosime pradėtą darbą, kaip jį atlikti, kokiomis pajiegomis, visai nesirupiname. Dėlto gi kiekvienas naudingas užmanymas, nors isz pradziu randa simpatiją ir paspyrimą, bet, kad inicijatoriai mislija tiktai lyg ant vienos akymirkos žybtelti priesz svieta savo darbais — viskas ne ant ilgo: po gerai pradžiai slenka nepasisekimas. Kada užgimė tikrai reikalingas tėvyniszkas laikrasztis „Auszra“, argi pradžioje ne rado tarp Lietuviu simpatijos? Ne galėjo ji rugoti ir ant stokos sądarbininku. Po „Auszros“ galėjo pasigirti pusėtina simpatiją „Byrutės draugystė“, paremta ant tautiszku siekimu; simpatiją ta užlaikė, pakol galėjo parodyti vaisius savo darbu, bet, kada viduryje draugystės atsirado nesutikimai, ramszečiai sukrito ir be ju, žinoma, sunku ir su darbais pasirodyti.

Vietan vos dvėsancziuos „Byrutės“ užgimė „Literaliszkas bankas“ (tikrai sakant, butu naudingas, kad pinigai „banko“ butu susilieję su „Byrutės“ turtais), bet jo vaisiu iksziol ne pažinstate, dėlto ne daug apie jį galima ir kalbėti. Tapat turime pasakyti ir apie „Byrutės“, seserį draugystę „Želmū“, kuri jau ilsta, ne iszdavus jokiu vaisiu.

Kas dedasi Europoje, taspat ir Amėrikoje. Ne minėsime czia placziai apie daugeli smulkju „pagelbos draugyszeziu“, ne turincziu sziandien tolesniu tautiszku siekimu; vienok ir jose galima

užtėmyti neramų dalyką: seniaus užsimezgsios, nors nesididina, bet sziaip taip laikosi, naujasnėgi vos spėja užsimegsti, tįjaus iszyra. Pakeltas užmanymu „Liet. Balso“, garsus, isz pradziu, „Susivienyjimas visu Lietuviu Amerikoje“, vos įrengė savo kfpas, turėjo iszirti — rodos tyczia suardė jį asabiszki „Balso“ nedraugai. „Balsas“ vėl nesigailėjo papeikimo prieszingam jo užmanymui „susivienyjimui katalikiszkam“. Gal buti, kad nei vienoje, nei kitoje ne buvo idealo lietuviszkos draugystės, kad vienoje ir kitoje eilese geru uždėdziu gulėjo ir netinkancziuos, bet nė viena isz prieszgyiniu ne norėjo parodyti nei pikto, nei gero jose esanczio.

Pūla lietuviszki laikraszečiai, ardots lietuviszkos institucijos, platinasi neužsitikėjimas tautiszkais vadovais — bet dėlko taip yra? kieno tai kaltė? Girdėjome atsakymą, buk tai daro stoka organizacijos. Teisybė — bet dėlko nieks nepasirupino apie pamatus tvirtos organizacijos, bet da atsiranda kurie stabdo galima jos užsimezgamą? Maskolijoje sunku pervesti kokią nors organizaciją, bet ir tai žinoma, kad nėra taip sunkaus padėjimo, kuriame, sutarent, ne galima butu szį tą padaryti. Maskolijos užrubežiūse nieks ne trukdo organizacijos — dėlkogi tenai ji nė užgimė? dėlko to užgimimo nieks ne palengvina?

Kalti butu Lietuviai už nupūlimą laikraszeziu savo ir instituciju, jaigu tokius dalykus laikytu po sparnu filantropija, bet nei istorija, nei sziandieniszkas buvis ne parodo tokio atsitikimo, idant tautiszkus reikalus remtu filantropija. Kad tarp daugumo Lietuviu tautiszki jausmai da miega, apie tai uždėtojams laikraszeziu ir instituciju prigulėjo žinoti ir, tikrai sakome žinojo, nės be tos žinios ne butu iszdavę „budinancziu“ laikraszeziu. Laikraszečiai platinsis ir ras paramą pas tfs, dėl kuriu yra paskirti, jaigu tiks ju padėjimui ir jausmams; institucijos gi visur laikosi supratimu ju naudingumo.

Už nupūlimą tulu laikraszeziu apkaltinti tapo, kaip girdėjome, ir uždėtojai „Varpo“, bet niekaip ne numanome, koku budu tame atsitikime galėjo nusikalsti „Varpas“ su savo uždėtojais? be pagelbos iszradėju tos kaltės vargei ką surasime! Kada nupūlė „Auszra“ drauge su nupūlimu vertės jos įtalpos, arba kada dingo „Szviesa“, persimainius isz svietiszko ukiszko laikraszezio, teisybe sakant, visai atsakanczio ukininku padėjimui, į laikraszti grynai tikėjimiszką jo ukiszkoje dalyje, da „Varpo“ visai ne buvo. Nupūlimas „Liet. Balso“ su tikrai gryna lietuviszka kalba, užsilaikius „Vienybei“ ir „Saulei“ su begėdiszku lietuviszku žargonu, joku budu ne gali mus raminti.

Palengva einant, toli nueisi. Mes niekur ne prisilaikome tos tiesos, bėgdami kaip akis

iszdege, ne žiuredami, ar keles lygus, ar be dūbiu ir užtvaru. Dėltogi pirmineinciam vadovui ne sykį išspūla įkrist į dūbę, arba, radus užtvarą, atgal gryžti. Žusta vadovas, žusta ir tie, kurie paskui jį sekė, užgema neužsitikėjimas vadovais — o be to jokio gero dėl lietuvių ne sulauksime ir jokio darbo dėl mus visu naudos ne atliksime. Kūm sulygsziol užsiėmė, tas liko nepabaigtu — namai pradėti, sustatytos sienos riogso ant lytaus ir vėju be stogo, puva be naudos. Ar neiszpūla mums, pasižiūrėjus ant mus lygszioliszkų darbu, suszukti: deum et laborem perdidimus! Darbavomės karsztai, ne viens dirbo atsidėjęs ir apie savę užmirsęs, bet kur vaisei? Pulkelis klausancziu savo mokintoju prikalbinėjimu ir pamokinimu, iszpat pradziu neperdidelis, vis mažinasi, taip kad svarbiausi ir naudingiausi pamokinimai stojosi panasziais į varpą, gaudžiantį tuszeziūse laukūse: nors tas varpelis gaustu ir graudžiai — kas isz to, kad nēr kam jo balso klausyti! Dėlko gi taip? Tur but mokinti ne mokėjome, arba mokinant prisilaikėme netinkancziu tam rodykliu.

✓ Diena prieš szventą Jona.

(apie Panevėžį).

Kitur isznykęs jau senoviszkas budas pasiliko dar tarpe Latviu ir Lietuviu, szale jo gyvenanczius, Panevėžio pavietė. Szitas budas, žinomas ir Gudams, vadinasi lietuviszkai Kupoliavimu, Kupoliojimu, o gudiszskai Kupała. Vakare prieš szventą Jona, tai yra 24 dienoje Berželio, susirenka didelis burys žmonių: mergaicziu, moteriszkiu, vyrų, o labjausei ant Bankiszkes kalno Salocziu parakvijos. Ten szoka, grajyja, dainūje, naktyje ugnį kurena, degina liktarnas, augsztai iszkeltas ant ilgų karczių Stebulę su degutu iszdeptą uždega ir degina per visą naktį. Po porą szoka ir dainūja szitą dainą:

Szvento Jono vakarelis'
Piniau rutu vainiukeli,
Isz visokiu žolaliu,
Ir visokiu lapaliu,
Ir isz dilgineliu,
Ir isz arszketeliu,
Ir isz visokiu medialiu.
Ir linksmums vakarelis,
Ir gražums jaunimelio!
Pasigersim, ulavosem;
Ir už vis Dievui dekovosem.
Už medže žydi lankos;
Vis isz Dievo turim rankos!
Ir unt žiames ir unt pievos,
Vis tu garbe ein pas Dievą!
Keip ateje szienapjūtis;
Begsem lauke kur nutruke.
Visas sziens mums iszdziuva,
Ne vežims ne supuva.
Gersem, szoksem, ulavosem,
Už vis Dievui dekovosem;
Keip saulale tik uszsviecz;
Tei pauksztelei laukan kviecz',
Kitas seje, kitas are,
Su pauksteleis kartu tar.
Kitas are ir akeje,

Visus javus kartu seje.
Keip atejo rugiapjūtis;
Begsim lauku kur nutrukes.
Katros pribrinduses — matom;
Tojaus pjaunam, riszam, statom.
Visi rugei mums iszdziuvo;
Nei gobiale ne supuvo;
Gersem, szoksem, ulavosem!
Už vis Dievui dekovosim!

Szita daina yra suraszta pagal kalbą ano kraszto, dėl akyvumo ir dėl moksliszko isztyrinejimo. Yra ir daugiaus dainu.

Toje dienoje prieš szventą Joną pritaiso stabą arba stulpą nū keliu sieksnių augsztumo ir ten ant virszaus karties, ant lizdo, pridėda visokiu tavorų. Tą stulpą isztepa su miulu, kad butu sklidus. Kas nor prie tų daigtu prilipti, tur ta karczia czioszti. Ne vienam vienok tas darbas nenusidūda ir szmotą jūku padaro. Ten ant virszaus karties yra pridėtu kepuris, peiliu, manteliu, pyпкиų ir kitų dalykų. Tas lipimas vienok paina nū Kurszes (Latvijos) vokiecziu. — Prinesza ant kalno žolių, dobilų, žirniuku, panavijų, visokiu gvazdikų, razėtu, jurgynų, mėtu, liniukų ir kitų žolių nū pievos. Anžulo szakeles su lapais į didelį apskritą vainiką supintas pakabina prie tos karties. Ant kitos karties užmauja stebulę smalūta ir degina per visą naktį. Taipjau ir laužus sudėję kurena ir per jūs szoka. Toje dienoje renka žoles dėl vaisto: naszlaites, remunelius, cziobrus, starkosnapelius, sidabro žoleles, piktadilgynes, kieczius ir t. t. — Žmones geria, szauda isz strelbu; sustato kreslus apie stabą, kur yra pastatyts stalas dėl valgymo ir gėrimo. — Mergaitės atnesza žoleles, dainūja, vainiukelius pina, ded ant stalo ir vėl dainūja. Kiti vėl žiuri ir linksminas. Ant tokiu kupoliavimų susirenka drauge ir Latvei dainūdami:

Svetis Janis, labas kungas!

Ligo, ligo Janis!

Janitis zilom szvarkom;

Petris papelekom.

Lietuviszkai: *Szventas Jonas, geras ponas!*

Meilingas, meilingas Jonas!

Jonelis su melina drapaną;

Petras sn pilka.

Taip jie dainūja, iszkelę ir plodami į rankas atsisukę į degantį stulpą. Taip szokia, geria valgo. Latvei ir Lietuvei par vieną linksminas. Po visus dvarus ir kaimus taip daro tą apvaikszcziuojimą. Dvarūse daro tus bankietus ponai, o sodziūse gaspadorei. Kiti geria ir ulavoja po karczemas. — Pagal pasakojimą Lietuvių isz Resiainiu pavieczio toje naktyje prieš szventą Joną, žydi papartis. Kas tą kvietką atranda, stojasi laimingas, turtingas. Kas ant prazydėjimo paparczio žiedo laukia per vidurnaktį, tą gandin visokios piktybės, norėdamos nubaidyti o paczios žiedą nutverti. Datyręs vienok žmogus zino, kad reikia eiti ten vienam prie paparczio, nū deynyniu metu, apgrinszti ant žemės ratą szermukszniniu pagaliu, arba lazda isz bažnyczios, kure per atlaidus bažnyczioje kunjgams, ponams taip vadinama marszalka, tarp suspaudimo svieto taką daro. Patiesę po keru to paparczio szilkinę skepetelę kad ten kristu žiedas. Tada reikia, tam, kurs daboja, nesizvilgyti ant piktybių, melstis uždegus vaszkinę žvakę. Tas žiedas nukrintantis ant skepecziuo yra lyg aukso grudelis dūdantis laimę ir turtą radusiam. Jį reikia įsiuti delno po skura rankoje. — Žmones matydami, kad papartis niekad ne žydi, atrado ilgiausę dieną metūse, kada augszczius yra saule ant dangaus, mislydami, kad nors toje ilgiausioje dienoje tur žydėti papartis. Teisybe, kad dabar sz. Jonas yra vėliaus dvejoms ne-

dėloms, ne kaip pirma, iš priežasties grąžinimo atgal senojo kalendoriaus į katrą su diena ir persikele vėliaus tas paprotys. — Toje dienoje Žemaičiose renka tik žolę, o kupoliavimo ne žino. — Akyvas yra daigtas žinoti, kaip tai elgiasi žmonės toje dienoje kituse Lietuvos kampuose. Turime viltį kad ne vienas gers žmogus atsilies.

Veversys.

Antanas Valys.

Apysaka paraszė Jonas G . . . ys.
(Tąsa).

V.

Ir vėl reikia mums truputį atsitolinti nū tąšos apysakos, idant Daubarus geriaus pažinti.

Laike atsitikimu, kuriūs apraszome, Daubaru szejmyna susidėjo iš motynos, keturiu sunu ir triju dukteru. Sunus buvo jau stauge, gyveno kruvoje, nors ir ketino išsiskirti, nės turtu, likusiu, mirus seniui Daubarui, dėl visu buvo permažai ir reikėjo kiekvienam, pasidalinus, įieszkoti sau dūnos svietur. Bet pati Daubarienė, papratus visados prieš savęs vaikus matyti, nē kaip ne galėjo su ju užmanymais suteikti ir kaip galėdama jūs ardė. Gal tai buvo ir ne suvis protinga, bet ką čia padarysi su motynos szirdžia? Troksza ji vaikams gero, bet kada pamislyja apie išsiskyrimą su jais, tankei szirdis pergali protą. Taip ir čia buvo. Kiek kartu vaikai pakėldavo snektą apie reikalingumą išsiskyrimo, tiek kartu Daubarienė pradėdavo verkti, o sunus pasikalbėję ir matydami motynos aszaras, ant kalbos viską pabaigėdavo. Ir patys jautė kad ne smagu pamesti tėviszka lizdą, kuriame lygsziol taip gerai buvo; dėlto-gi traukė dieną nū dienos nemielą išsiskyrimo valandą. Tame laike susipažino su jais Antanas.

Norėdams koteisingiausiai pasakoti, turiu užminti, kaip apie Daubarus kalbėjo kaimynai — ukininkai, kurie netoli nū ju gyveno, nės iš to, kaip apie žmogų kalba jo kaimynai, geriausiai pažinsi, kas jis per vienas, niekas taip aisztkiai ir tikrai ne parodo žmogaus vertę, kaip jo pasielgimas su kaimynais. Daubarai gal geri žmonės buvo, nės nei vienas kaimynas nieko blogo ant ju ne pasakė, nesiskundė, kad jį apgavė, nuskriaudė, ar ką piktą padarė. Gyveno su visais, kaip priguli gyventi kaimynystėje; kada-gi prireikdavo žmogų nelaimėje gelbėti, ne atsisakydavo ir jaigu galėdavo, be ilgo praszymo, paszelpą dūdavo.

Sunus ne buvo žmonėmis dideliu mokslu, o dukters ir da mažiaus mokintos, nės pagal seną paprotį, mokslą gavo namini; o kas atsimena mokslą, koki dvidešimt metu atgal dūdavo bajorai savo vaikams, labiausiai-gi dukterims, gerai gali suprasti to mokslo vertę,

Vienok ne tingėdami tankei paimti į rankas kniją, sziek-tiek papildė stokas mažo mokslo ir sziaame atsitikime toli pralenkė kitus D-ju parapijos bajorus. Užaugė laike, kada bajoriszkam žmogaus kilimui dar buvo dūdama neprigulinti jam vertė suprato, kad gūdoti žmogų reikia ne už jo prigimimą, bet už protą, gražu pasielgimą ir gerus darbus. Kad ir apturėjo tokias pažiuras, tai ne iš geru paveikslu, bet tik per laimingai iszrinktas dėl skaitymo knijas. Ne didelio svarbumo szis daigtas; vienok dar sziandien matydami daugel lietuviszku smulkbajoriu, kiszancziu kiekvienam akysna savo bajoriszką kilimą, turime Daubarus tik pagirti už ju nusikrėtimą nū supelėjusiu ir jūkingu pažiuru. Tokia tai buvo Daubaru szejmyna.

Pasakodams apie pavirszinę ju pusę, aplensiu vyrus ir pradėsiu nū moteru. — Daubarytės buvo trys sesers, iš kuriu viena tebebuvo da maža mergaitė, dvi-gi jau suaugusi. Nors visos trys buvo gražios ir meilaus budu, vienok prieš vidutinės sesers dailumo tos

dvi ir prisilyginti ne galėjo. Ne buvo tai grožybė, kuri iszsyk į akis pūla, iszsyk sujudina jaunikaiczu szirdį ir uždega ugnį akyse senio. Dėl pripažinimo jai gražumo ne gana buvo tik žvilgterėti; ne — čia reikalinga buvo ilgesnį metą ant jos žiūrėti, perbėgti akimis per visas dalis jos jauno veidelio ir padaboti jos akiu gilumą, o jaigu tada ne pripažintu kas Onai Daubarytei gražumo, tai tikrai butu žmogum ne turincziu nei laszelio estetiszko jausmo. Matė tai smulkbajoriu kaimynu jaunikaicziai ir ne vienas prieš Onos merginosi.

Buvo nedidelė, smulki ir apskri. Galvelę laikė truputį nuleidus, lyg nū sunkumo tirsztai suaugusiu ilgu, geltonu plauku. Turėjo baltą placzią kaktą ir tik-tik užriestą nosi; raudonas siauras lupas ir pilkas akis, kuriu gražumą tas tik gali suprasti, kas anas matė, nės apraszyti ju asz suvis ne moku, o neteisingai apraszydams, bijau melagium pasilikti. Žiūrėdams ant Onos, mislijai, kad matai iszdygusį žolyną, kuris tik laukia karsztesniu saulės spinduliu, idant suvis iszsprogti ir parodyti visą savo gražumą.

Ona turėjo szeszioliką metu, bet pagal savo pasielgimą ir žodzius, rodėsi toli vyresnė, nės atmesdama pritinkanczias jos amžiu pažiuras, tankiausiai atsidurdavo savo mislimis ateitėje, ir suprasdama turtiszką savo szejmynos padėjimą, ne mažai prisidėdavo prieš raginimo broliu, idant ne gaisztu ir rupintusi iszsirinkti ar szį, ar tą kelę dėl ateinanczios butės. Ir pati ne gaiszavo, o ne turėdama tūm žygiu daugiaus ką dirbti, trusesi apie moteriszką ukystės dalį, palikdama motynai ir kitoms seserims daugel liūso laiko. Dėlto-gi Oną visi naminiai per jūkus gaspadinė vadindavo, pati-gi Ona, nors ir rodydavo, kad užtai pyksta, vienok tą vardą mėgdavo ir nemažai iš jo slapcziai džiaugėsi.

Kada jos amžiaus draugės mislydavo kaip čia greicziaus isztekėti, Ona tankei atsiszaukdavo su užmanymu padarymo sau liūso gyvenimo, ir nors ne mokėdavo gerai iszaiszkinti, ką per tą, liūsybę supranta, vienok taip rustai gindavo savo užmanymus, kad brolei, pradėję priešztarauti jai, nutildavo, ne galėdami ję apveikti.

Ona taip-pat gerai suprato stoką savo apszvietimo, ir dėlto niekad ne aplesdavo progos sugriebti į rankas kniją, prieš kurios tankei sulaukdavo rytinės auszrės. Teisybė, skaitė be jokio rėdo — kas į rankas tėjo, vienok mokėjo suprasti ir atskirti mislis, kurias už protingas pripažindavo. Tokiu budu dar jaunūse metūse suprato daugel žmogaus gyvenimo iszlygu, apie kurias ne viena moteriu ir susenėjus dažnai nieko ne žino. Toks buvo Daubarytės protas, o szirdis . . . Bet kas ten gali pažinti ir suprasti žmogaus szirdį, labiausiai-gi moteries? Yra tai myslys, kurio lygsziol ne atminė dar nei vienas galvoczius.

Apie kitus sąnarius Daubaru szejmynos szium žygiu placziaus ne pasakosiu, nės arcziaus jės pažinsime tąsoje apysakos.

Kada ant rytojaus Antanas pabudo iš miego, namiszkei ir likusieji nakvoti svezcziai tebemiegojo, nors saule jau augsztai buvo pakilus. Antanas, iszeidamas ant kiemo, sutiko priemenioje Oną.

— Labas rytas — tarė.

— Labas rytas — atsakė Ona. Anksti-gi tamista pasikėlei.

— Kas per ankstumas? Ir tamista, matau, kruti jau apie darbą. Tai ne sumelavo vakar brolis, vandindamas tamistą gaspadinė.

— Menka iš manęs gaspadinė, ir jie tik apjūkdami taip manę vadina. Ar tamista toliaus kur nori eiti? paklausė Ona, matydama kniją po pažaszczia Antano.

— Kolaik susikels isz miego, norėciau pasivaikszczioti; rytas grazus, o ir saulė dar nelabai kaitina, Vaziūdams vakar macziau ne toli nū czia ežerą; kaip ten nueiti?

— Iszėjės pro vartus, eik tamista stacziai eže, o toliaus rasi taką, kurs veda į pat ežerą. Tik ne gaiszk, nės greit jau susikels ir lauksime tamistos ant pusryciu.

Ežia bėgo tarpu dvieju dirvu, ant kuriu žaliavo gražus tankus rugėi, Toliaus matyt buvo szviežėi iszartas pudymas, o dar toliaus vasarojaus laukas. Iszėjės ant pievos, Antanas pamatė kelėtą szienpjuviu sustojusiu pradalgėse.

— Padėk Dieve! tare prisiartinęs.

— Geradiev! atsilepė lenkiskzakai arcziausias szienpjuvius.

— Kaip-gi tu vadiniesi? paklausė jį Antanas.

Szienpjuvius, truputį patylėjęs, atsakė lietuviszkzakai:

— Martynas Žvirblis.

— Na matai-gi! O asz buvau pamislijęs, kad tu Lenkas ir vadiniesi Vróblevski ar Skovronski.

— Kol-gi taip? paklausė szienpjuvius, negerai suprasdamas, ką Antanas sako.

— Ar ne supranti? Pralkalbinau tavę lietuviszkzakai, o tu atsiszaukei lenkiskzakai; tai ir pamislyjau, kad tu Vróblevski.

Kiti szienpjuvei, užgirdę Antano žodžius, pradėjo jūktis.

— Mat ne iszpūla su ponais lietuviszkzakai kalbėti tarė teisindamas savę Martynas. O ir tamista poniszzkzakai esi apsirėdęs, nors kalbi lyg žmogus.

— Kas-gi tau sakė, kad su ponais ne iszpūla lietuviszkzakai kalbėti?

— Visi taip sako, o ir pacziam žmogui lyg ne smagu prastu lėžiuviu su ponais kalbėti.

— O poterius kaip tu kalbi?

— Lietuviszkzakai.

— Ir bažnyczoje meldiesi Dievui lietuviszkzakai?

— Taip, lietuviszkzakai.

— Žiurėk-gi, žmogau: su Dievu lietuviszkzakai kalbėti tu nesigėdi, o su ponais — tai tau ne smagu, nors visi ponai, į kruvą surinkti, neverti nei vieno Dievo plauko. Kaip-gi dabar bus?

— Vis-gi reikia su ponais lenkiskzakai kalbėti — atsakė Martynas. Mat daugel isz ju ir suvis lietuviszkzakai ne moka.

— Ei tu Žvirbli! Ir nebejaunas tu žmogus, ir žilus plaukus matau tavo pausise, o kalbi lyg mažas vaikas. Spjauk tu, bro! į akis tam, kas pasakys tau, kad su ponais ne iszpūla, ar ne smagu lietuviszkzakai kalbėti. Jaigu su Dievu lietuviszkzakai kalbėti ne gėda, tai ką czia ir sznekėti apie ponus. Matyk-gi žmogau, kad musu ponai Lietuvoje gyvena. Lietuva jūs peni, tai kaip-gi jie ne turi mokėti lietuviszkzakai kalbėti? O jaigu ne kalba, tai kalti tik tokie, kaip tu. Kad prasti žmonės ne kalbėtu su jais kitoniszzkzakai, kaip lietuviszkzakai, tai pamatytum, kaip greit jie iszsimokintu, nės ponai be prastu žmoniu ne gali apiseiti lyg žuvis be vandenio. Žinoma, jaigu prasti žmonės dėl įtikimo ponams patys pradėda kitaip, nei lietuviszkzakai kalbėti, tai aniems ir bepiga suvis musu kalbos nesimokinti. Ne užmirszk szito, Žvirbleli, ir jaigu kas prakalbins tavę lietuviszkzakai, ne atsiliepk be reikalo lenkiskzakai. O dabar likite sveiki, vyrukai! Sugaiszinau kas jus, bet turiu viltį, kad mano žodžiu ne užmirszite. (Toliaus bus.)

Audiatur et altera pars.

Vilenskij Viestnik gėdina gyventojus sziaurvakininiu rėdybu ir prikalinėja jūs sudėti pinigūs dėl pastatymo

Vilniuje monumento Katarinai II, o tai sziais žodžiais:

„Dėkingi valszczionys privisliniu rėdybu pastatė Czėstochov'e Ciecoriui — iszliūsūtėjui puikų monumentą, paszventinimas kurio, kaip žinome, atliktas buvo su nepaprastu iszkilmingumu.

„Skaitant istoriją pastatymo monumento ir apraszymą jo paszventinimo, uždūdame klausymą: ar ne gėda gyventojams sziaurvakinės apygardos, visiems neskirent lūmams, kad jie sulygsziol ne pastatė monumento tai didžiai valdytojai, kuriai jie kalti iszliūsavimą isz sunkaus ne iszpasakytai spaudimo? Kaip iszrodytu dabar ta musu lietuviszka Rusija, jos tautiszkas, socjaliszkas ir bažnytiszkas padėjimas kad ne Katarina II. ir jos įpediniai: Tikrai, turėtume sziantdien žiurėti ant liekanu iszgrautu cerkviu, ant slankancziu tarp tu griovėsiu katalikiszku zokoninku, ant suraisziotu vargdieniu mieszczioniu ir valszczioniu, ant nestabdomos jokiais įstatais sav-valdystės bajoru, ant kareiviszku pulku bobu arba „karunu“, priesz ką nieks ne butu apgintas“.

Toliaus Viestnik's kalba:

„Pažiurėsim ant pažinstamo padėjimo sziantdienio Galitiszkos Rusijos ir sulyginsime su padėjimu mus: ne viena, bet szimtą puikiu monumentu pastatytu galitiszki musu brolei tam, kas jūs iszvadūtu isz svetimo jungo ir suvienytu su didžia rusiszka gimine.

Kad už gerą priguli statyti monumentus, kaipo užmokestį isz tikros szirdies už apturėtas geradejystes apie tai nieks nesiginczys, nės jausmai žmoniu visur vienoki, ar tarp augszcziausiu kulturiszku, ar tarp primityvizsku tautu. Tokiu pat budu ir skrendimą, jungą, nelygybę, panczius ir t. t. jaučia lygei Francuzai, kaip ir Papuasai. Ne permains to nei gyrimas rasztuse savo teisingumo, jaigu tik ne sutinka su Kristaus mokslu. Kad skraudžiami ir norėtu nējausti neteisybės, tai sopa isz to skraudimo tekanti, visados neteisybę atmis. Už skraudimus-gi ir neteisybes, dovanotojams to gero, nieks niekad monumentu ne stato; nieks niekur už pikta meile ne moka ir ne mokės — tai jau toks priėjimas žmogaus. Begėdiszku iszjūkimu pavadytu kiekvienas tokį dalyką, jaigu Airai pastatytu monumentą Cromvell'ui, arba Rusai chanamę Auksinės Ordos! Meilę gali pirkti už meilę, už objektyvizzką teisingumą, tik ne už fanatiszką neužkantą ir neteisingus įstatus. Ar ne taip mislija ir Viestnik's?

Viestnik's gėdina visus lūmus Lietuvos gyventojų, kad jie sulygsziol ne pastatė monumento Katarinai II.; kas žin, ar tarp sugėdintu risza drauge ir Lietuvius? Jaigu taip, tai pažiurėti reikia, kūngi mus apdovanojo Katarina II. ir jos įpedinei? arba ką mums žada ir dūda pati rusiszka tauta?

Katarina II. nieko gyvenime Lietuviu ne permainė, nieko jiems ne padarė nei blogo, nei gero. Už nieką gi statyti monumentą tai lyg ne pridera. Jaigu Viestnik's kitaip mislyja, tai malonėtume, idant mums aiszkei parodytu, už kokią geradejystę turime statyti monumentus Rusijos valdytojams? Kaip mes patys suprantame, tai nū tu valdytoju daugiaus laimėjome kumszcziu nē kaip gero. — Taip buvo lygsziol, taip bus ir tolius, o jaigu tik iszspildys norai vadovu nūmonės ir platintoju paziuru tarp Rusu, tai padėjimas svetimu valstijos gaivalu bus da arszesnis ir sunkesnis.

Tarp Katarinos įpediniu tik vienam Ciecoriui Aleksandrui II. galima butu pateikti paminėjimą už isznaikinimą baudžiavu ir įrengimą lietuviszku stipendiju prie Maskvos universiteto. Sakome tiktai galima butu, nės taspat Ciecorius uždėjo ant musu tautiszko ir dvasiszko gyvenimo tokį jungą, kuris kas žin ar tik ne

skaudesnis už baudžiavas. Išsiliūsavę nū baudžiavu laimėjome, teisybė, materijaliskai, bet už tai užsloginti tapome uždraudomis tautiszku, kalbiszku, ir tikėjimiszku mus siekimu.

Sziandieninis vieszpatavimas jau ne turi ką nū mus atimti, nės jau viskas atimta; dėlto-gi siekia dabar į paczius mus vidurius — saurina ekonomiszką butį ir stabdo apszvietimą tarp Lietuvos ukininku. Kagi mes, kaipo Lietuvei-katalikai, laimėjome nū Rusijos? Žiurint musu akimis, matome daug pikto, o mažai gero, daug koru, o mažai dovanu. Suprantame, kad nusikaltusius reikia nukroti, bet už kokias kaltes mes kencziame? Kora be kaltės tai skaudus kankinimas, kuris niekur da gero vaisiaus ne iszdavė ir iszdūti ne gali.

Pripažinstame, kad sziandien Lietuvoje turime tiesą vieton senovės ponu sav-valdystės, bet ir tą turime pripažinti, kad ta sziandieninė tiesa ne nori mus apginti, kaip priderėtu tiesai, tik sunkina ir pancziuoja visus, kurie užgimė ne Rusais. Sziandieninei įstatai saugoja mus, kaip peklos sargai prakeiktusius, idant mes ne sujudėtume, o tūmkart drauge seja tarp mus painiojimus, augina siundymus ant mus ir denunciacijas rusiszkuše laikraszcziūse. Iszliūsūti nū baudžiavu ponu tapome pavesti da piktesnėms baudžiavoms biurokratijos. Valdžios taip užimtos saugojimu mus, kad po ju sparnu dygte dygsta arklevagei, žmogžudziai ir uždegėjai — to valdžios ne mato. Dienoje karunavojimo dabar vieszpataujancziio Ciecoriaus visa malone ir dovanos teko minėtiems piktadėjams, o mes ne sulaukėme jokio dėl savės gero — teisybės, mes ne arklevagei, ne žmogžudziai ir ne uždegėjai. Nėra sziandien „puku božu“, nū kuriu nepersunku butu ir atsiginti, bet pulkai valdžios numylėtu, kurie isz patrijotizmo, ar ko kito, užpuldinėja jau ne ant vienvostiu žmoniū, bet ant kaimu. Pavyzdžius galėtume nurodyti veikei, jaigu prireiktu.

Nėra iszgrivusiu cerkviū, bet galima greit sulaukti griovėsius bažnycziu, kuriū ir taip jau daugelis apverstas ant cerkviū. Kad kataliszką bažnyczia Rusijoje, kaip pasakoja *Varszavskij Dnievnik*, turi tokiaspat tiesas viduriniūse savo dalykūse, kaip ir Francuzijoje, tai teisybė, tik Francuzijoje nėra „oficijaliszko“ tikėjimo, skriaudžianczio nemielaszirdingai iszapazintojus kitu tikėjimu. Skaitant rusiszkus laikraszczius, ką kalba apie paskyrimą vietos valstijoje svetimiams gaivalams, ne syki prigulėtu mums drebėti už savo ėsybę, jaigu garsinami užmanymai ir norai Rusu kartais iszsipildytu. Nū iszsipildymo tu užmanymu musu valdytoju, gina mus ju vienpusystė ir ir tas dalykas, kad kelei dėl pervedimo Rusu noru netinka su uždūtemis sziandieninės civilizacijos, nės niekur panaszaus pavyzdžio ne atitinkame. Kokia sėkla, toks ir diegas: neapkanta, neužtikėjimas, fanatizmas ir t. t. isz vienos pusės, tokį pat vaisių iszdūda ir kitoje pusėje. Kitaip ir buti ne gali.

Viestnik's ne syki kaltina mus, atradęs mus pusėje žymelį neapkantos dėl rusystės, bet dėlko-gi taspat *Viestnik's*, vieton vadžioti savo skaitytojus szuntakeis, ne apreiszkia priezaszcziū, kurios gimdo neapkantą? Nesenei apreiksza svietui neapkanta Czekiszkiū kunijo V. dėl paraszo rusiszkoje kalkoje ant raikszczio prie szermeninio vainiko, aukauto mirusiam pulkauninkui Lavdanski'ui. Neužkentimas rusiszkos kalbos butu tikrai peiktinas, jaigu padėjimas musu butu normaliszkas; bet, matydami kaip neužkencziama Rusais musu kalba, dėlko-gi ne galėtume neužkėsti rusiszkos kalbos, o da įpacz kuri taikosi įlysti net į mus bažnyczia, idant kūgreicziausiai nuzudyti kalbą lietuviszką. Pavyzdžiu tokiū nuzudymu kitose dalise gyvenimo matome ne mažai lygsziol; rodoši, kad ir bažnyczia, nors tai vieta Dievo

garbės, vargei galėtu buti objektyviszškai teisinga, jaigu tik daleistu tarpininkystę tu, kurie apie teisingumą rupintis ne pratę. Gal buti mus pažiuros neteisingos, vienpusiszkos, galime tas pavadinti fanatizmu, bet tai ne musu kaltė: taip mus mokina valdytojai. Jungas, ant musu tautiszku jausmu uždėtas, mokina, idant netikėtume oficijaliszkom dorumui, kuris toli skiriasi nū dorumo krikszczioniszko ir pamatu teisingumo.

Mes ne paszaukti atsakinėti už Galicijonus; žinome, kad jie ne visur gauna prigulinczias tiesas, kad ekonomiszkas, ju butis nepavydėtins, bet žinome ir tai, kad pagal tautiszkas tiesas ne galime lyginti prie ju broliū Mažrusiu, kuriems vos pora metu atgal daleista tik smulkes pasakėles spaudinti, o moksliszku knigu tai ir dabar negali iszdavinėti. Taigi vargei jie norėtu patekti į nagus giminajtės Rusijos, žinodami, kad daug nustos, o nieko ne laimės. Gal reikalautu nū Rusu pagelbos dėl atgavimo lygybės su kitais, bet jokiū budu ne troksztu, kaip *Viestnik'ui* rodoši, Rusu valžios su jos paprastomis uždraudomis. Mums rodoši kad ne statytu „szimta puikiu monumentu“ tam, kuris jūs pavestu Rusijai.

Isztikro geidziame, idant rastume už ką Rusijos valdonams dėkavonės monumentus statyti, nės kiekviena teisinga geradėjystė butu naudinga ir mums ir tvirtybei valstyjos. Sziandienineme vienok musu padėjime, kada jaucziamo vienus tik skriaudimus, mums ding, kad tūs pinigus, kuriūs turėtume surinkti dėl pastatymo monumento Katarinai II, pridera apversti ant nuszlūstymo mus aszaru ir sumažinimo sopuliū, suteiktu mums neteisingais įstatais. Lenku ukininkai gali statyti monumentus, nės Lenkus ukininkus ne taip veržia pancziai, kaip mus. Lenkijos ukininkai stovi žemiaus apszvajstoje ir moksle už mus, o per tai ir tautiszki ju jausmai mažiaus iszkilę tokiems sunkiaus suprasti skaudžią valstijos delną. Įpacz kad da ji nedasilytėjo naminiu ju reikalu. Dėlto-gi Lenkijoje ukininkai mato tik iszliūsavima nū baudžiavu, o tautiszko skriaudimo da ne mato.

Szernas.

Baudžios Lenkijoje.

(Trumpa apžvalga istorijos baudžiavu ir ju isznaikinimo.)

(Tasa.)

Padaręs trumpą įžangą, kuri manę nukreipė nū mano uždūtės, pereinu prie iszguldymo baudžiavu istorijos Lenkijoje. Tikiūš, kad ir isz tos trumpos apžvalgos, kurią asz padarysiu, bus aiszku, jog priezasztys baudžiavu ir ju pasidarymas, abelnai kalbant, czia tos pazcios, kaip ir Rusijoje, tiktai, kaip abelnas Lenkijos iszsilavinimas angstyvesnis, taip ir szitas institutas pasidarė angseziaus nei Rusijoje. Skirtumas bus dar ir toks: kaip žinote, vieszpatystės valdžia paskiaus Lenkijoje buvo labai silpna; kitur įgauti spēkas ir pasidaryti stipria, jai padėjo miestai, su kuriais sykiu kariaudama, vieszpatystės valdžia sumažino ponu pajiegas. Lenkijoje laisvu miestu paskiaus nebuvo, beveik visi jie stovėjo ant ponu žemės ir labai nū ju prigulėjo. „Feodaliszkos tiesos, kalba Hugo Kolontaj'us, raszėjas antro 1/2 XVIII. amž., susilpninusios isz pradziū monarkija konstitucija; iszplatinusios mislę apie privilegyrfta nelygybę, suėme į nelaisvę bendrijas (ukinjku) visūse ponu dvarūse; ir toliaus: „mirus jam

(Zygm.-Angustui) paskutiniam isz Jagailu, kada prasidėjo valdymas renkamojo karaliaus, „szlėkta“, rupindamasi tik apie savę, pradėjo spausti visas kitas lėmas. Prasidėjo saimū nusprendimai, užgaunantiejai mieszcioniū laisvę.“ Užtatai politiszka ponu valdžia pasidarė labai galinga, kuri ir prapuldė Lenkija, užtatai ekonomiszkos anomalijos t. y. ekonomiszka galybė ponu ir vergystė ukininku pėrėjo visus rubežius ir pūlus politiszškai nepriegulmei, dar ilgai pragyveno.

Raszliavoje apie szitą dalyką gali rasti įvairias nūmones; taip Goremikin'as (oczerk istor. Krestjan v. Polszie) sako, kad dvasioje szlovėnizsku tautu gulinti lygybė visu žmoniu ir kad aristokratija ir baudžiaivos perėjusios į Lenkiją isz Vokietijos, kur baudžiaivos jau buvo tada, kada pasidarė Lenku vieszpatystė (IX—X amž.), ir kad pasidaryti joms padėjusi katalikystė, su kuria platinosi įtekmė vokiszkos tiesos; taip-gi rasite Szolkoviczians Sbornik'e (Vilno) tokį tvirtinimą, kad Lenkija pasisavinusi baudžiaivas nū Vokietijos, o Maskolija nū Lenkijos. Kiek czia teisybės, kalbant apie Maskoliją, jau žinote; bet jaigu atsiminsime, kad baudžiaivos buvo pas visas civilizūtas Europos tautas, tai tūjaus atsiras abejonė apie teisingumą tokiu nūmoniu. Kad Vokiecziu tiesa turėjo įtekmę Lenkijoje, tai teisybė, bet toki socialiszki atsitikimai turi turėti gilesnes priežastis žmoniū gyvenime; tos priežastys abelnai tos pacios, kokias radome Rusijoje — tai ekonomiszkos priežastys.

Kaip visur, taip ir Lenkijoje, pirmiausiai atsirado turto nelygybė, kuri pasidaro dėlei nelygybės spēku, proto ir kitu įpatybiu. Kada pasidarė Lenku karalystė, valdonu visos žemės skaitėsi vieszpatystė; karaliai-gi dalino žemę ricieriams ir urėdnikams; jū labjaus dauginosi ricieriai ir jū didesnės darėsi ju pajegos ir galybė, jū reikalingesni jie buvo karaliui, jū didesnis buvo tas žemės dalinimas. Naruszevyczia savo raszte „Historija narodu Polskiego“ (VII, 41) stai ką raszo: „visos pilys buvo savuma karaliaus su didelėmis apielinkėmis joms prigulincziomis, ir tai, ką mes randame dabar po vardu prabasczystė, vyskupystė, starostystė ir t. t. . . vis tai prigulėjo karaliams ir nū ju iszsidalino tarp įvairiu valdonu.“ Lenkijos ricieriai, isz kuriu pasidarė szlėkta ir kunigija greitai pasidarė galingais. Augsztesnėji szlėkta didžiosios Lenkijos prie Kazimiero III. susirinkusi Poznaniujė 1352 m. padarė konfederaciją. Jie susitarė visi stovėti už vienas kitą priesz visus iszskyrus karaliū; jaigu karalius neteisingai persekiotu kurį isz ju, tai jie visi turi praszyti už tą pas karaliū, o jaigu ju praszynu neklausys, tai nukentėjusiam apmokėti ir papilbyti ant kiek jo turtas susimažino. Pamaži szlėkta ir kunigija datyrė to, kad gavo privilegiją nemokėti mokescziu viezs-

patystei. Isz pradziū karalius dūdavu atskyriems ponams privilegijas nemokėti mokescziu ir sudyti žmones. Tokias privilegijas įpacz dažnai dalino XII ir XIII amž. Įpėdienį, Kazimiero, Didžiojo, Vengrijos Liudviką, szlėkta privertė pripažinti tas privilegijas dėl visos szlektos ir kunigijos (1355 m.); pagal szitą sutarmę karalius negali imti neįjokios mokescties, nesusitaikęs su szlėkta; tas privilegijas patvirtino Jagaila, tą patį darė ir kiti karaliai. Tūm tarpu karaliu — dvarai mažinosi, nės jie dūsnigai dalino jūš szlėktai; apie minėtą Liudviką Dlugosz sako, kad jis darė „enormes bonorum donationes alienationesque.“ Šumazėjus karaliu turtams, kada reikėjo daug pinigū, jie turėjo praszyti pas szlėktą; tokiu budu atsirado saimai, saimelei. Ir sztai Kazimieras IV. metūse 1454 prižadėjo neiszdūti nei vieno įstato ir nekelti nei vienos karės be sutaikos szlėktos.

Aiszku, jaigu szlėkta taip angsti gavo tokias dideles tiesas, tai de facto ji dar angszcziaus buvo galinga ir visi istorikai pripažįsta, kad baudžiaivos Lenkijoje jau buvo XIV, XIII ir net XII amž.

Apart szlėktos Lenkijoje, kaip ir kitur, randame vergus ir laisvus ukininkus. Vergai buvo isz pradziū daigtais, bet ilgainiu ju padėjimas gerinosi; czia daug prisidėjo katalikiszka kunigija, kuri savo rankose turėjo didelę bausmę dėl szlėktos atmetimą nū bažnyczios; kunigas barė ponus per pamokslus taip-gi už baisu apsiėjimą su ukinikais ir prispaudimas iszreikalavo nekuriūs palengvinimus, kaip tai iszreikalavo kad ukinikams butu daleista szvęsti szventes ir laisvai pagal savo norą eiti už vyro ir vesti pezią; bet paskiaus, įpacz XVII. ir XVIII. amž. jie mažai turėjo įtekmės ir valdzios.

Ukininkai senoje gadynėje buvo laisvi ir valdė žemę; bet jau XII. XIII. ir XIV. amž. randame jūš suvis bežemiais, nors asabiszškai dar buvo laisvi. Pagal savo juridiszkas ir ekonomiszkas tiesas ukinikai dalinosi į sziiūs skyriūs; szaltysziai, kmiecziai (Kmieci), baudžiaunikai ir vergai. Ju laisvė mažinosi; nū szaltysziaus iki vergui, szaltysziai turėjo didesnę laisvę nei kmiecziai, mažesnę laisvę turėje baudžiaunikai, o mažiausią vergai; szaltysziai turėjo sudo valdžią o kmiecziai nū ju skyrėsi tūm, kad tos valdzios neturėjo, kita szaltysziū pareiga buvo kariszka; o kitu skyriu pareigos tik ekonomiszkos; kmietis atlikdavo savo pareigas ponui be darbo, baudžiaunikas darbu ir pinigais, vergas tiktai darbu; vergas tai ponu daigtas. Szaltyszius ir kmietis galėjo padūti poną į sudą, baudžiaunikas negalėjo to padaryti, o apie vergą nėra ką nei kalbėti.

Tie kurie turėjo dirbti ponui, iszskyrus, vergus, pagal ekonomiszkas tiesas skyrėsi dar taip: vieni isz ju (kmieci) valdė žemę de facto kaip savumą, tik susiaurita pono savumu, kiti vėl tikri

baudž. naudojosi iš žemės tik per žinomą laiką; kmiečiai galėjo pamesti pona perdavę žemę kitiems; ponas ju negalėjo nuvaryti nė žemės, iki jie gerai pildė pareigas; o tas kitas skyrius buvo pririztas prie pono ir galėjo jį pamesti tik dėlei szių priežasčiu: 1) jaigu ponas per visus metus buvo atmestas nė bažnyčioje 2) jaigu jis per nevalią nuplėszė moteriszka ukinikės garbę 3) jaigu už pono kaltenybę turėdavo atsakyti jo ukinikai, kas tūmet buvo galima; be sutaikos pono galėjo nė jo atsitraukti, dar sziuju vaikai — originarii; jie galėjo per 30 m. atsipirkti, bet jaigu to nepadarydavo likdavo ant visados pono pavaldiniais. Nė XII amž. randame skirtumą tarp Cmethones in jure Polonico, terrestri, vel in jure Theutonico residentes; skirtumas tas pats, koks tarp kmiečiu ir tikru baudžianiku; įstatai pripažino tai kas buvo pasidarę per paprotį. Ukinikai, gyvenantieji pagal vokiszkas tiesas, turėjo savo sudą iš szaltyszių, augsztesnėji instancija buvo Magdeburge ir Halle, tik paskiaus ją perneszė į Krokavą; o ukinikai in jure Polonico prigulėjo abelnam sudui — kasztelianu, starostu arba ponu - žemvaldonu, kurie turėjo privilegijas. Paskiaus kaip žinote visiems ponams buvo dūtos tos privilegijos ir tada karaliaus sudui prigulėjo tik tie, kurie gyveno karaliskūse dvarūse. Nors ukinikai buvo dar laisvi ir galėjo pereiti pas kitą poną, bet jiems sunku buvo tai padaryti dėlei neturtystės ir dėlei to, kad visa žemė prigulėjo ponams, arba karaliui. Žemė dalinosi taip: 1) lanas (laukas) apgyventas mansus possessionatus, sessionatus, assessus) 2) lanas grynas (m. desertus, absus) ir 3) lanas nenaudingas (m. sterilis); pirmoji tai geriausia žemė, antroji blogesnė, trecioji suvis niekai, — smiltynės, raistai, kuriu suvis negali apdirbti. Kada ukinikai mėgindavo pėreiti nė vieno pono pas kitą, tai vietoje geros žemės gaudavo blogesnė; sztai dėlei szitos priezasties ir dėlei skolu de facto pasidarė baudžiaivos ir ukinikai buvo pririzti prie ponu. Mokeszciu ir priverstu darbu vieszpatystei buvo daug; karalius atleisdamas ką nė ju, negalėdavo visu iszskaityti ir taip iszsi-reikszdavo: „Liberamus a servitiis quibuscunque nominibus latinis vel vulgaribus appellatur.“ Czia asz priminsiu tik nekurias mokestis pinigiszkas ir naturaliszkas. Nėlatinės pinigiszkos mokestys: 1) mokestis už dirbamą žemę, kuri visaip vadinosi — rostrale, regale etc. 2) m. nė prekiaujancziu uždėta ant visokiu daigtu, net ant cibuliu. Nėnėlatinės pin. mokestys: 1) rinkliava ant suziedotuviu karaliaus ir kunigaikszciu — godzive, godue; 2) rinkliava dėl karės ir dėl iszpirkimo isz nelaisvės 3) m. už pervaziavimą, pervarymą gyvūliu, pervezimą pardaviniu, 4) m. kurius ėmė nė mergu ir naszliu, tekancziu už vyro — virginalė, viduale ir kitos. Naturolisz-

kos mokestys: a) pristatymas valgio daigtu kar. dvarui, urėdnikams ir karumenei, b) pristatymas arkliau ir vezimū kada reikia c) taisymas tiltu, miestu ir t. t. Ponomsgi, kaip sakiau, nereikėjo atlikti tu pareigu, jie dūdavo karaliui paszelpą pagal savo norą. Aiszku, dėlko ukinikai buvo neturtingi ir gulėjo skolose ponams. Pagal savo turtingumą ukinikai dalinosi taip: 1) visalaukiai, turintieji 60 margu (rolnicy), 2) pusialaukiai — 30 m. (pólrolnicy), 3) daržinikai (hortulau) — 12—14 m., turėjo savo gyvūlius ir padrus, 4) grinczelnikai (tabernatores) — 5—8 m.a neturėjo gana gyvūliu, 5) komornikai — žmonės be žemės, kurie maitinosi uždarbiais, apie szitūs paskutinius kalba jau Dlugosz 1440 m., o atsi-rado jie, žinomą szimtais metu angesziaus. Pas Dlugosz'iu randame tokias žinias: Krokavo dekanate buvo 31 kaimas, kuriūse gyveno 158 visalaukiai, 8 pusialaukiai, 19 daržiniku ir 7 be-žemiai (Libri benefic. 7—14); ant žemės dvaro Pobianica buvo 29 kaimai, kuriūse 336 visalaukiai, vienas pusialaukis, 43 daržinikai, bežemių nebuvo. Matome, kad beveik visi ukinikai turėjo gana žemės. Bet jau ir pas Dl. randame nurodymus, kad ponai atima nė ukiniku žemę, kas dažniaus darėsi paskesniūso laikūse.

(Toliaus bus.)

Isz tevyniszkos dirvos.

Ant szių metu Vilniaus apygardoje į pavietinius miestus yra suszauktos komisijos, kur turi buti nuprėstas ir perskirtas dvejopas žemės valdonu apsunkinimas ir pamokesnis: 1) pamokesnis už žemę ir 2) pamokesnis ant peno ir užlaikymo stacziatikiniu kunigu-popu. Szitose visose komisijose vyrai dalinasi ant dviejų szaku: vieni yra pildytojai valdzios geismu ir paliepimu, antri-gi savo nugaros apgynėjai. Pirmaisiais stojasi pėrdėtiniai paviecziau, inspektoriai mokeszciu, miszku už-veizdėtojai-perszteliai*) ir bajoru vadovai valdzios rinktiniai; antrą-gi szaką padaro po penketą vyru-bajoru, kaipo didesniuju gyventoju, ir po du vyru isz szalies ukininku, rinktiniau taipogi iszdidesniu-ju ukiu. — Isz pradėto darbo tikt dar tėra už baigta Szventėnu pavietėje, ir jo iszsunkos jau nusiūstos į gubernijos komitetą, kur galutinai bus nuprėsta ir nusverta. Kūm tikriausiai mažai kur bus atmainyta. Todėl asz czia ir padėdu apie didumą pamokesniu, eidams įpėdin p. L. . . sui, kursai apie tą patį raszo „Glos'e“. Visu-pirmu iszraszau kaip skaitliū gyventoju su ju padalinimais ant lūmu, taip ir skaitliū desiatinu su paskyrimais į dalis. Szventėnu bajorai savo rankose valdo naudingos žemės 77080, miszko 55869, ežerais 1962 ir nenaudingos 31541, — viso labo 166452 desiatinas; ukininkai naudingos

*) Artai ne lesinczei arba vartai?

žemės 188481, miszko 1212, ežerais 23 ir nenaudingos 27830 — viso labo 217546 desiatinos; maiszyti — įvairūs žmonės: naudingos žemės 19873, miszko 3543 ir nenaudingos 4032, — viso labo 27448 desiatinas; visoje pavietėje yra: naudingos žemės 285434, miszko 60624, ežerais 1985 ir nenaudingos 63403, — viso labo 411446 desiatinos. 11285 viso gauso valdonu — gyventojų szitaip dalinasi, ir szitiek ant kiekvieno prisieita skaitlius desiatinu: bajorų yra 523 ir ant galvos kliuna po 318, ukininku valsezionu 10080 ir ant žmogaus iszeita 21,5 žmonių kitokių plunksnų siekia skaitlius į 680 ir žemės iszkrinta ant jų dalies po 40,3 desiatinas. Ant kiekvieno-gi pavietėje valdono-gyventojaus prisieita po 36 desiatinas. Isz privesto mums tų ir metasi į aki, jogei ukininkai valdo didesnią pusę žemės, ir labai menkai miszko. Nenaudingos žemės pas bajorus skaitosi daug daugiau, nekūm pas ukininkus; pas pirmūsius jos yra 18,9%, o pas antrūsius vos tikt 12,8%. Nelygus nūszimtis nenaudingos žemės mus spiria padaryti du pasergėjimus: 1) jogei ukininkai-valsezionys patys yra daug naudingesni, darbesni ir reikalingesni dėl žmonijos ir draugijos ir 2) jogei jau per tą vieną ant valsezionu krinta ir didesnis pamokesnis, nės renkama jį buk nū naudingesniosios žemės, miszku ir ežeru. — Neproszali bus pažvelgti ir ant to, kiek vienoje Szventėnu pavietėje liekta žmonių be žemės, ir kurie mažai kūmi prie jos teprisikisza. Mes jau matėme, jogei žemės valdytoju visoje pavietėje skaitosi 11285 vyrai, ir jei priimsime ant kiek vieno tokio gyventojaus po 5 arba 6 gyvos galvos jo giminės, tad iszeis nū 60000 iki 70000 žmonių isz savo žemės mīntanczių, bet mažai-mažai antrą tiek yra žmonių liūsu ir bežemių, t. y. apie 150000, nės pavietėje gyvu galvų siekia su virszum į 200000. Augsztesniai privestasis skaitlius žemės valdonu yra tikt taip oficijalizškai žinomas; reikia spręsti, jogei tikras skaitlius tur buti daug didesnis, nės szunbajoriai ir ukininkai tankiai savitarpyje žeme, ir daug kas isz jų teturi pusę arba dar mažiaūs, nekiek parodytu isz privesto skaitliaus. Taip pas ukininkus galima rokūti apvalium skaitlium nū 10 iki 15 desiatinu, pas bajorus-gi apie 10 valaku. Nors ir taip, vienok su didžiu virszumi 100000 gyvu galvų pavietėje liekta be žemės ir nepririsztu prie jos, valganczių tikt dūną isz savo rankpelnystės, amatu ir prekystės. — Bet mes pradedame atsitolinti nū užvesto pabylesnio apie sprędziamus pamokesnius. Vėl inkime szitokias žinias: Ukininkų žemės apsunkintos pamokesniu yra 189716 desiatinu; sunkumas ant jų guli 18940 rublių, t. y. ant desiatinos maž 10 kapeikų; įvairplunksniu tur-tas, siekęs 23416 desiatinu, turi surinkti 1860 r., t. y. po 7,9 kapeikas nū desiatinos; ir ant galo

bajorų žemės, neszanczios pamokesni 9108 rublius, skaitosi 134911 desiatinu, ką rokūjant ant vienos pasidaro 6,7 kap. Žodžiu, pavietėje geros žemės pripažinta 348043 desiatinos; jos turi apmokėti 29,908 rublius, t. y. 8,6 kapeikas nū desiatinos. Ir matome todėl, jogei vargszui valsezionui-ukininkui kodaugiausiai reikia mokėti. Tada kad bajoras, nesykj didžiunas, moka 6,7, įvairplunksnis 7,9 — ir ant visos pavietės tikt te iszeitu 8,6 kapeikos, — musu žmogelis — vargdienys turi mokėti, nors aszaromis apsipylęs 10 kapeiku. Czia szitoks apsunkinimas ukininko paeina tikt dėlto, jogei jis yra darbsztesnis, mažesniai tingus ir, kiek vieną maž skiautę žemės apdirbdamas, ne parodo, jį už nevaisingą ir nenaudingą, kaip antai matėme pas bajorus ir kitus. Ne pigi dalis iszkrito isz komisijos Szventėniskiams ukininkams, ne pigesni kū tikriausiai kris ir kitiems musu Lietuvos ukininkams valsezionims. Komisijoms vert butu atminti, jogei valsezionys ir taip jau nesza ne mažus kasztus ir pamokesnius ant užlaikymo savo rėdos, naminiu ir parakvijiniu mokslinyczių ir keliu taisymo, neskaitant jau žemės iszpirkimo. Juk nū vieno jau czio negalima dvieju skuru nulupti. —

— Isz apskelbtu nūsaiku valsezioniskos Vilniaus bankos szit ką matome: Valsezionys 1887 metų nusipirko 76,278 desiatinas žemės už 1,776,704 rublius. Tame skaitliuje yra Vilniaus, Vitebsko, Gartenu, Kauno, Minsko, Mogilevo ir Smolensko rėdybos. Mes tikt apsistosime ant trijų: Vilniaus, Kauno ir Gartenu, nors vert butu kartu pažvelgti ir ant visu, nės visur czia perkancziais randasi kodaugiausiai Lietuviai. Vilniaus rėdyboje buvo tokiu atsitikimu-pirkinium 16, žemės nupirkta 1081 desiatina už 41255 rublius; Gartenu rėdyboje 24, žemės įgyta 2911 desiatinu už 164898 rublius, Kauno-gi 9 atsitikimai, per kuriūs į gauta 319 desiatinu už 25025 rublius. Pirkėjais kotankiausiai pasirodo valsezionys žemės valdytojai; jie perka gret gulinczias ir prieinanczias prie jų laukų žemes; vidutiniai rokūjant perka vidutinieji gyventojai, katriems prie jų darbsztumo per mažai tėra ir laukų ir pievu. Yra vienok ne mažas saitlius ir tokiu, kurie perka žemę ir tolimose vietose, — antroje, treczioje, net ir ketvirtoje rėdyboje. — Taip isz Kauno rėdybos savo pavietėse pirko žemę 93 vyrai, o svetimose rėdybose 24. Pasergėta, jogei žmones pirkdami žemę svetimose rėdybose taisosi į burius, į draugystes; burys vyrų perka ant karto dvarą, arba kitą didį lopą žemės. Tarp pardavėjų mažai terandamė valsezionu. Bajorai už tūs metus pardavė 42100 desiatinu, dvariszko lūmo žmones 160, atėjunai isz kitur 1301 ir ant galo valsezionys 2120 desiatinu; nepražvelgkim ir tą, jogei prekėjai ir mieszczionys pardavė 3492, o žydai 933 desiatinas. Ant valsezioniskuju 2120

desiatinu galima žiūrėti, kaip ant įmainu: vienas valsezionis paeita, kitas-gi į tą vietą pastoja. Labjausiai Lietuvos ukininkai suprato vertę žemės; kas už jos nusitvėrė, tas jos ir turisi, tikt giminės tarpe kur-nekur pasidalinasi. Nū 1883 metu primintose 7 rėdybose valsezionys nusipirko žemės 367496 desiatinas už 7234 445 rublius. Vyriszku galvu ezion prisidėjo 114241, tarp kuriu vienu ukininku randame 31958. Banka paskolino 5960349 rublius, o žmones patys pridėjo 1275598 rublius. Ir dabar valsezionys Vilniaus ir Kauno rėdybu yra užvedę interesą norėdami įgyti 4769 desiatinas už 197991 rublį, isz kuriu banka iszdėda paskolindama 130075 rublius, kitus-gi reikalingūsius 61916 rublius tur sudėti ir pamokėti patys žmonės. Szitoki veiklumą musu Lietuviu meilu yra nugirsti ir manyti. —

— Nelabai senei Vilniuje tapo pakeltas klausymas, ką daryti ir veikti su prakaltusiais praskisuziais nepa-angėliais, ne dasiekancziais dar pilnu metu, ir liko nuspręsta uždėti tam tikrą kaimą, kur galima butu paliepti jiems apsigyventi po tam tikros akivaizdos. Bet czia reikalinga yra ir tam tikra kaszta; todėl tai kasztai ir pradėta dabar jau rinkti. Lygsziol negalima pasigirti spėrumu szito darbo: rinkleva ir metleva eina it pasunkei. Norint-gi nusprendi ant koju pastatyti, reikia turėti rankoje bent-gi 15—20 tukstancziu rubliu, o ksziol viso labo tėra surinktu nedaugiaus kaip 9000 rubliu. Tarp szitu 9000 rubliu prisiskaita ir Vilniaus miesto dalis, kurs isz kalno ant to dalyko atskyrė 2000 rubliu. Isz Žemaitiszkuju paviecziu įstabingesni radosi tame klausyme ir metlevos žygyje— Panevėzio: isz vienos Panevėzio pavietės surinkta ir prisiusta į Vilnių apie 1000 rubliu. Gerai vyrai padarytu, kad ir kitose pavietėse atsilieptu ir paimtu paveikslą panevėžecziu.

Dagis.

Algirdis ir Keistutis didziu Lietuvos kunigaikszcziau.

Paraszė (pagal K. Stadnickį ir J. Wolffą) Jonas Vincaitis.
(Tasa.)

Popiezius vienok-gi da ne paliovė stangos apkriksztyti Lietuvos kunigaikszcziaus. Matydamas, kad per Kazimiero tarpininkystę nieko ne atsieks, jis atsiszaukė į Vengru karaliu, o Mozurijos kunigaikszti Ziemovitą ir į kitus, o taip-gi ir tiesok į Algirdį ir jo brolius. Algirdis norėjo jau tikti ir 1358 m. nusiuontė pas Vokietijos ciecorių, Karolių IV, savo pasiuntinius, praszydamas, idant jis Lietuvos apkriksztyjimą paskubintu, bet viskas vėl žuvo isz priezasties didelio Kryzeiviu godumu ir ju intrigu. Algirdis reikalavo sugražinimo Lietuvai visu žemiu, atimtu Prusams ir Latviam, ir persikėlimo abieju zokonu į pietinią Rusiją dėl kariavimo su Totoriais. Ciecorius po įtekme Kryzeiviu ne sutiko Lietuviu iszlygu ir sąkalba ant nieku pasibaige. Kryzeivė per du metu (1358—1359)

po popieziaus paliepimu paliovė užpūlius, idant paskui su didesnėmis pajiegomis užpulti ant Lietuvos. Neuzilgo potam tape apimtas ir sugriautas Kaunas (1362 m.) ir surengti dvi karzygi ant Vilniaus (1365 ir 1377 m.)

Praslinkus 15. metu, popiezius, užsimanęs įsteigti Raudonoje Rusijoje arcivyskupystę (Halicz'uje) ir 3 vyskupystes (Przemysl'uje, Vlodzimierz'uje ir Chelm'e), paskutinu syk atsiszaukė į Algirdį, Keistutį ir Liubartą, idant jie priimtu katalikiszka tikėjimą.

Isz apsiėjimo popieziaus ir kitu vieszpacziu, o taip-gi ir paczio Algirdzio rodytusi, kad Algirdis buvo stabmeldzius; vienok-gi taip ne yra: tai patvirtina naujesni tardymai. Perziurėkime-gi tūs tardymus, liudyjanczius Algirdzio krikščionyste.

Vienas Lietuvos metraszis sako, kad Algirdis apsipacziavo su Vitebsko kunigaikszcziate Marijona ir dėl jos apsikriksztyjo. Su tūm sutinka ir Kojaloviczius (raszė XVII amž. Lietuvos istoriją lotyniszkoje kalboje.) Rusiszki metrasziai, nors apie tai suvis ne užmena, vis-gi ne sako tiesiok, kad neva Algirdis turėjo buti stabmeldzius.

Ar-gi Algirdis, budamas stabmeldzius, butu liepęs nukirsti galvas 500 Vilniaus pilionims, kurie 1368 m., Algirdziui kariaujant su Maskva, sudegino Franciszkonu kliosztorių, 7 zokoninkus sukapojo, o kitus 7 prikaltus prie kryziaus paleido ant Nėrio (Vilijos), sakydami: „nūg vakaru atėjote, į vakarus ir gryzkite, už tai, kad mus dievus sutepėte“. Po tam atsitikimui Algirdis uždraudė daryti kokia nors apmaudą krikščioniams; o neuzilgo po tam Gasztautis pastatė dėl Franciszkonu kitą kliosztorių.

Galima butu užmesti Algirdzio krikščionybei tą dalyką, kad jis 1347 m. (kaip rusiszki metrasziai apie tai pasakoja) liepe nukirsti galvas 3 naujai apsikriksztyjusiems, neva už priėmimą krikščionystės. Vienok-gi ar galėjo to dasileisti dėl szitos priezasties Algirdis, kurs didesnę pusę savo gyvenimo praleido krikščioniszkame Vitebske ir tenai statė bažnyczias, kurs pastatė Vilniuje 2 bažnyczis, kurs po savim turėjo didesnę pusę krikščioniu Rusu (ir viena Vilniaus dalis vadinosi „ruteniszka“), kurs abelnai vis globė krikščionybę? Dėlko jis tik 3 szitus nužudė, o ne daugiau krikščioniu? Czia jau sveikas kiekvieno protas pripažis, kad priezasczia ju nužudymo turėjo buti ne perėjimas į krikščionybę, bet greicziaus sūkalbis ant Algirdzio gyvasties už tikėjimiszka jo apykantą.

Tuli galėtu užmesti da vieną užkabę: Algirdis buvo stabmeldzius, nės jo pakasynos atsilaiķė pagal senąjį stabmeldiszka paprotį. Yra vėl vienas szaltinis, kurs padūda, kad Algirdis pabaigoje savo gyvenimo liepė paszauktį peczerską archimandritą Dovydą ir rengėsi prie myrio, kaipu tikras krikščionis. Jo įpedinis, sunus Jagaila, turėjo 5 vyresnius už savę brolius, pertai turėjo labai atsargei elgtis, idant su jūju ne atsitiktu taspat ką ir su Jaunucziu. Idant apturėti nūg stabmeldziu Lietuviu meilę, o reikale ir pagelba, Jagaila liepė palaidoti tėvą stabmeldiszku budu: Algirdzio kunas girioje Kolkivieteje palei Miszagalą (o ne Vilniuje, kur daug buvo krikščioniu!) su didele iszkilmybe ir grožybe tapė sudėgintas drauge su brangumynais ir geriausiu arkliau. Algirdzio pati Julijona liepė palaidoti kuno liekanas per jį pastatytoje Vilniuje bažnyczoje Sz. P. Marijos.

Jaigu ne turėtume visu szitu liudyjimu, tai da ir tada reikėtu pripažinti, kad Algirdis buvo krikščionis. Ar-gi stabmeldys Algirdis butu galėjęs vieszpatauti per 25 m. (1320—1345 m.) krikščioniszkame Vitebske; ar-gi didysis Maskvos kunigaiksztis butu daleidęs stabmeldziui apsivesti su jo brolio duktere Julijona, Tvėriiaus

kunigaikszceiute, ir ar-gi pati Julijona, tikra krikščionė, butu sutikus ištekėti už stambeldžio; ant galo Maskvos metropolitas lyg butu jūdu surisęs?

Ir taip, Algirdis buvo jau krikščioniu; bet tik stambeldiškoje Lietuvoje tverencioje pamatą visos jo vieszpatastės, jis stengėsi paslėpti tikrą savo tikybę, įdant tūm ne atsaldyti nūg savęs Lietuviu szirdis. Tūm tai padarė Algirdis didelę klaidą. Vietan suvadžiojimo pažadėjimais arba iszjūkimo popiežiaus atsisaukimu dėl perėjimo į krikščionystę Algirdis butu galėjęs atvirai prisipažinti, kad jau yra krikščioniu. Žodžiai „asz jau esmi krikščionis“ gal butu ant visados sustabde užpūlius Kryžėviu ir kitu, kuriu neva uždute ir siekiu buvo tiktai apsikrikštyjimas Lietuvos kunigaikszciu su visa tauta. Jaigu Jagaila taip lengvai įstengė Lietuvoje neapkencziamą da iktolaik katalikiszka kryžiu, tai Algirdis kur-kaslengviaus butu galėjęs prisavinti Lietuvai gerai pažinstamą ir nieko da blogo ne padariusi graikiszka kryžiu. Ant krikščioniu graikiszkos bažnyczios kariu ne garsindavo, o tik stengdavosi jūs prie unijos pritraukti. Maskva tada butu apturėjęs didelį ir galingą prieszą atliūsutos nūg Kryžėviu užpūliu ir per tai didei sustiprintos Lietuvos kunigaikszti, pajiegentį perkelti vyriausybę ant visos Rusijos isz Maskvos į Vilnių. Latviai, Estai ir Kuroniai, o taip-gi ir Prusai butu galėję tapti atliūsutais ir susijungti su savo sągiminiecziais Lietuveis. Algirdis ne buvo gabiu vieszyliu (politiku): jis tylėjo, ne pakelė ne tik ne naudingos, bet ir didei Lietuvai vodijanczios uždangalos. Ne vienos tik lietuviszkos tautos likimas prigulėjo nūg žodžio tam tinkanczioj valandoj isztarto! — Naudingiausios ir laimingiausios dėl Lietuviu buvo karės Algirdžio su Totoriais.

Visa Rytinė Rusija XIV amžyje neszė jungą baisingu ir iktolaik ne pergalmu Totoriu; sunkesniam da padėjime buto pietinės rusizkos žemės, Podolija ir Ukraina. Abidvi sziti szali, o įpacz pirmutinė, ankszciaus labai vaisinga ir turtinga, dabar buvo taip isznai-kyti Totoriu užpūliais, jogei likosi tik truputis gyventojų, o ir tie patys mokėjo didelę dūklę Totoriu rinkėjams. Iszlūsutojis szitu žemiu nūg Totoriu sav-valdystės buvo didysis Lietuvos kunigaiksztis Algirdis.

Kokia buvo priežastis karės su Totoriais, su kuriais iktolaik Lietuvai gyveno sątaikmėje ir sądoroje ir drauge su Lenkais kariavo, tikrai ne galima pasakyti. Greicziausiai-gi bus szitokia priežastis. Žinome jau, kad 1349 m. Kazimieras apėmė Voliniją ir, nors jis didesnę Volinijos dalį Lietuviams sugražino, bet tik su iszlyga pripažinti Voliniją priegulmėje nūg Lenku karaliaus. Tokis nusimazinimas ne patiko Lietuvos kunigaikszciam; ir jie nusiunte Totoriu chaną Korijatą ir Šimaną Jaun-taitį praszyti pagėlbos prieszai Lenkus. Chanas abudu kunigaikszciu su visu tuntu iszdavė į rankas didžio Maskvos kunigaikszcio. Tokis elgimas Totoriu chano galėjo įpykti Algirdį.

Algirdis talkoje su brolėnais Korijatacziais (tarpe 1351 ir 1365 m.) įsiveržė į Podoliją ir tenai, pas Mėlinus Vandenis, sunkei sumuszė tris Totoriu Karvedžius: viena dalis ju kariumėnės atsidurė net Krym'o, o kita pas Dunojaus įtaką. Visa Podolija tapė atimta isz Totoriu nagu, prijunkta prie Lietuvos ir pavesta Korijatacziams. Kunigaikszciai Korijatacziai, apsi-gyvenę Podolijoje, pastatė tenai keles naujas pilis (Kamieną, Smotriczą ir Bakolą), o senasęs Totoriais sugriautas pilis ir tvirtynes isz griuvėsiu pakelė.

Tame pacziam laike Lietuvai atėmė nūg Totoriu ir Ukrainą su Kijev'u, kuriame likosi kunigaikszciu Algirdžio sunus Valdimieras.

Liekti da apsakyti Algirdžio prietiki ir kares su Sziaurine Rusija.

Pirmutinis Algirdžio elgimas dėl praplatinimo Lietuvos rubežiu atsitiko da priesz jo likimą didžiu Lietuvos kunigaikszciu. Sztai 1318 m. Algirdis, apsi-pacziavēs su vienintele duktere Vitebsko kunigaikszcio, jai mirus (1320 m.) apturėjo Vitebską. Paskui vėl 1342 m. Algirdis ant paszaukimo Pskov'o gyventoju pribuvo su kariumėne dėl apgynimo ju žemės nūg Broliu Kardininku užpūlio. Broliai Kardininkai, dasizinoję apie jo pribuvimą, sugryžo namon; taip pat padarė ir Algirdis, palikęs tiktai Pskov'e vietininku savo sunų Andrų. Da pirmiaus (1341 m.) Algirdis stengėsi apimti Mozaisk'a bet tai jam ne pasisekė.

(Toliaus bus.)

Isz visur.

Tarp visu atsitikimu svietur paskutiname laike pirmiausias pamincėjimas priguli tarpentiszka parodai Pary-žiuje. Kieno tiktai delmone sznabžda arba skamba, plaukia kiekvienas į civilizacijos svieto Mekką, idant tenai prisiziūrėti szio amžiaus stebuklams, zmonijos darbams, surinktiems antsyk ant Marso lauko ir Troca-dero. Kiekviena mokslo dalis, kiekvienas trusas ras czia dirvą, isz kurios galima naudingai pasimokyti. Kam gi pro szalį taip puiki paroda? Moters, suzavavusios isz viso svieto, galės ir savę pasirodyti ir pamedzioti ant vyru. Suzaziūja į Paryžių ant parodos ir vagys isz visos pasaulės, idant parodyti savo miklamą ir graibsz-tumą; nors pagal budą vogimo policija pažinsta prie kokios gentės priguli vagis, bet negali pagauti ir su pagalba 12000 agentu, pakviestu dėl sergejimo nū del-moniniu svezciu. Drauge su paroda iszdarbiu ranku ir maszynu, pradedant nū Eiffel'io bokszto 300 metru augszcio ir baigent ant iszdarbiu laukiniu žmoniu, laike parodos bus atlikti ir susivažavimai moksliszki įvai-riausiu skyriu. Ant ploto, užimto paroda, prie istorijos gyvenamiu įrengti bus perdem kaimai visoku gencziu, net ir laukiniu. Rasi czia kaimus ir dirbtuves savisz-ku iszdarbiu Algerijos, Guajanos, Meksikos, Brazilijos, Senegambijos, salu Taiti ir kt. Galėsi iszsyk pažinti svieto daugiaus, ne kaip pergyvenęs amžį vienose tik kelionėse. Bet nėra vieno dalyko ir tai labai mums skaudu — nėra lietuviszku kaimu su ju iszdarbiais, isz kuriu Francuzai ir ju svezciai galėtu sziek tiek numa-nyti apie musu gyvenimą ir darbus. Argi tai sunku buvo ir negalima nusiusti į Paryžių kelėtą Lietuviu, kurie butu parodę svietui, kad yra ant žemės Lietuva, na ir patys butu szio to pasimokinę. Rodosi, reikėjo tik gero noro ir iszmintingo nūmanymo. o vienok... Ant įrengimo parodos Francuzai iszdavė 30 milijonu franku, bet, jaigu svezciai taip lankys parodą, kaip sulygsziol, tai vienas Paryžius laimės nū ju daugiaus už milijardą fr.

Isz Paryžiaus į Varszava didelis žingsnis, Varszava taipgi ne gali buti lyginama su lizdu civilizacijos; jaigu norime czia paminėti apie Varszava, tai dėlto, kad joje įrengta dabar paroda moteriszku iszdarbiu. Lenku moters, nors da ne gali susilyginti su moterimis Fran-cuzijos, Anglijos, Italijos, kur ne viena jau žiba sviete savo darbais, vienok iszpalengvos ir Lenkės pradeda kru-tėti, suprasdamos, kad ne tik patystė ir dusavimai priesz mėnulį dūda nūpelną ir suteikę gūdone. Tarp iszdarbiu ant minėtos parodos atsintinkame audimus ir siuvimus ukiszkus isz Suvalku, Kauno, Vilniaus ir Gar-tėnu rėdybu. Tūse iszdarbiuose, nors jie ir ne bjaurus-vienok ne užtėmyjame jokio progreso — tais pacziais dryziais, tas paczias drobes audė jau musu motynu mo-tynos. Lenku laikraszcziai gėrisi iszdarbiais Lietuvos ukininkiu, bet tik dėlto, kad Lenku ukininkės, iszskyrus Podlasie ir Lublino rėdyba, beveik ir austi ne moka,

įpacz Varšavos apygardoje, kur ukininkės ne tik ne audžia, bet ir dūnos ne kepa paczios, o javus ir daržoves pardūdamos į miestą, viską perką dėl reikalu namičių. Gerumas audimu labjausiai priguli nū gerumo veislės linu; ploniausius audėklus fabrikūse audžia išz geriausiu linu ir ne maszynomis, tik audėju rankomis ant staklin.

Ne abejotinas, rodosi, dalykas praneszti Lietuviams ir linu augįtojams, kad sziaime mėnesyje įrengta Derpte paroda linu ir visko, kas turi sujungmę su ju auginimu ir išzdirbimu. Atliktas pradžioje sziu metu suvažavimas Peteburge augįtoju linu rupinasi tiktai apie prekišką pusę ir nusprendė tik vieną dalyką, galintį sziek tiek pakelti susimažinusį išzvežimą linu išz Rusijos į užrubežį, bet ne pasirupino apie pakėlimą auginimo linu, nusprendus atmesti niekus t. y. netinkanczias dėl išzvežimo valaknas.

Musu pusbrolei Latvei darbūse ir krutėjime kur kas pralenkė mus. Peterburge latviszka pagalbos mokslo draugystė pereitais metais išzdalino studentams Latvems paszialpos 7000 rbl. Dabar vėl draugystė „Latvija“ įrengė komisiją, kuriai paskyrė uždūtę rinkti latviszkus padavimus, dainas, gaidas ir drauge platinti apszvietimą tarp ukininku, dalinant jiems knįgas.

Pagal Pavlenkov'o pranesimą Rusijoje pereitais metais išzėjo knįgu: latviszku 217, egseml. 705050; estoniszku 178 knįgu 794850 egseml, lenkiszku 716 kn. 1888631 egs; žydiszku 343 kn. 1004692 egs. Jai-gu nūszimtinė prietaikmė skaitliaus egsemlioriu knįgu su skaitliumi gyventoju galėtu likti miera apszvietimo ir kulturiszko padėjimo, tai Estai stovėtu augszcziausiai, vienok tokia miera ne visados yra teisinga. Vil-niuje pernai išzleido knįgu 174, zinoma, ne lietuviszku; visos jos, išzskyrus „Lietuvos istoriją“ Briancov'o (nors ir ji perdaug tendentiszka), butu galėję ir ne pasirodyti — niekam ne pridėjo nė lapelio garbės.

Iz visur, daugiausiai išz Francuzijos ir Vokietijos, girdėti skundai mokintu vyru ant apsunkinimo mokintiniu. Persunkinimas darbu jaunu, nesuaugusiu organizmu sunkei atsiliepia ant fiziszkos ir dvasiszkos ju pusės. Nesenei profesoriai Varšavos unuversitėto perve-dė antropometriskus išztyrinėjimus ant mokintiniu Lenku ir Žydu I ir IV gimnazijose; uztėmijo nenormaliszką angimą vaiku, mokslincyziose ēsancziu. Priežastį to ir Varšavos profesoriai verczia ant persunkinimo darbu. Jai-gu Lenkai, kuriu kalba giminiūjasi su kalba vartojama Rusijos mokslincyziose, besimokinant apstabdytais tampa fiziszškai ir dvasiszškai, tai kagi pasakoti apie tūs, kuriems ta kalba visai nesuprantama, kaip Lietuviams, priverstiems išz mažu metu mokintis svetimoje kalboje? kiek gi pikto daro tos musu ne moksliszkos, tik politiszkos mokslincyziose?

Skaitlius moteru Europos valstijose visur didesnis už skaitlių vyru. Lietuvoje, kad ir visi vyrai paimtu sau paczias, tai ir da liktu apie 50000 neisztekėjusiu merginų; dėl kiekvieno vyro iszpultu po 1¹/₁₃ moteru. Ta priezastis aizskei rodo, kad mergaitėms ne užtenka sannaip apie pirszlius, bet reikalingas mokslas ir amatai, ant kuriu ir sunkiausiaje padėjime galima pasiremti ir savę iszmaityti. Nemokėjimas sau užsidirbti, įpacz didesniūse miestūse, verczia tankei jaunas mergaites pardavinėti savo kuną. Rytinėse Indijose ant 100 gyventoju iszpūla apie 70 vyru ir apie 30 moteru. Czia rodos moterims ne prigulėtu rupintis apie nieką, nės joms vyru visados užtenka, vienok atsiranda moteru, norincziu numesti nū savę ryszius senovės papracziu, liepenziu joms buti vien tik vergėmis ir tarnaitėmis vyru. Ir tarp Indijos moteru atsiranda norincziu dirbti dėl naudos platesnio svieto ir tėvynės; supranta ir

jos (tarp musiszkiu ne daug yra tai pripažinstanziu), kad dėl darbo ant platesnės dirvos reikalingas mokslas. Nesenei jauna Indijonka, Bukhmabae, atvažavo į Londoną ir užsiraszė ant klausytojos į Women Medical College, idand pabaigus mokslą galėtu likti naudinga savo tėvynės meterims, kuriuos szianדים ligoje visai ap-leistos yra, nės, pagal vietinius prisakymus tikėjimiszkus ir paproczius, moterims ne pridera gydytis pas vyrus. Kad rastu daugiau sekiočiu szii jauna Indijonka, jos sesers ne mirtu be pagalbos. Tosepat Indijose drauge spinduleis szviesos, siekencziais jau ir užmirsztu moteru, matome ir liudnus atsitikimus. Vietinei laikraszciai dūda žinę, buk dabar policija turi darbo su žmogžudziū Tantia Bheel. Miestai ir kaimai dreba priesz jį. Nesenei iszsiųstas buvo vaiskas dėl sugavimo piktadėjo, su kuriūm gali buti sulygingtas tik Rinaldo Rinaldinis, o mus „raudonkrutiniai“ — tai toli szaukia. Kareivems bemedžiojant po kalnus, žvėris pats atėjo, persirėdęs už barzdarkutį ir pasišiulė aficieriui, ar ne, reikalauja nuskutimo barzdos ir nukirpimo plauku. Aficieras susitaikė. Tada Bheel taip karsztai pradėjo darbūtis, kad drauge su puse barzdos nuglemžė ir nosę aficiero, o potam isztruko ir taip pasislėpė kalnūse, kad kareivei ne galėjo jo sugriebti ir gryzo su pažymintu savo vadu.

Jieszkant draugu, kurie mums galėtu reikale padėti, ne sykį kreipiame akis į Lenkus. Vienok da jie apie brolystę su mumis ir pripažinima mums lygybės niekur atvirai ne prasitarė, Nors Lenkai ir ne mylėtu mus, bet nieko pikto mums padaryti ne gali. Skaudu matyti kiekvieną nelaimę, siekencziaį Lenkus, nesiklausant, ar tapat jau czia Lenkai, mums įkliuvus į nelaimę. Neramę žinę randame laikrasztyje Nord. Allgemeine Zeitung: per pirmą bertainį sziu metu ponai Poznanijos pardavė „kolonizacijos komisijai“ 14000 murgu. Ar-gi tenai nėra neturincziu žemės ukininku, kurie butu galėję nupirkti tą žemę? ir ji ne butu žuvus dėl Lenku? Tokius pavyzdzius randame ir kitur, kur tik gyvena Lenku ponai, bet to ne randame tarp Mažrusiu ir Latviu, dauginancziu žemę savo rankose ir neiszleidziancziu jos. Dėlko gi Lenkai taip mažai rupinasi apie ateistės reikalus? Jai-gu ponai žudo tėvynės žemę, dėl-ko gi jos ne atidūda jaunesniems brolems, ukininkams, kurie, ne barszkant apie patrijotizmą ir nesuprantant jo, moka vienok nūlaikyti žemę savo tėvu?

Tūmtarpu, kada politiszkos pažiūros mažina tvirtybę klyštancziu tautu, pajiegos gamtos taigi naikina gyventoju turtus. Iszsimiegojęs per ilgą metą Vezuivus pradeda judėti ir kas syk smarkiaus. Viennoje 17 Gegu-žio pakilo baisi vėtra su lytumu ir prigrovė nemazai namu. Ant rytojaus. persikėlus į Czechiją, padarė da daugiau blėdies. Pragą ir taspat patiko.

Budrys.

Korespondencijos.

Isz Kauno. Lietuviszka jaunumėnė priversta yra lankyti mokyklą, kur jai kartu su naudingomis žiniomis reikia gerti maskoliszką dvasę ir maskoliszko tikėjimo mokslą. Burlei czia prisisavino galybę, su tomis jaunomis nekal-tomis aukomis ką tikt nori daryti; nesigėdžia jie vartoti visokius ir tankiausei nežmoniszkus pragumus arba vaistus. Tam tikslui „Apszvietimo ministėrija“ siunczia į musų krasztą ne žmones bet žvėris, kurie dėl didesnio Rusijos iszjūkimio vadina savę „slavianofilais“. Nėra reikalo czia

isreikszti visą pasielgimą mokytojų, bet gana pasakyti, kokie žmonės yra taip vadinami direktoriui gimnazijų. Kas nori pakliuti į gimnaziją Lietuvoje už tą direktorių, nebūtinai jis turi būti mokintas vyras, nebūtinai tikras Rusas, nebūtinai turi būti doriszeko užsivedimo; gana, kad tiktai jis tures žveriszką szirdį, kuri neabejos, priešus reikalui, pakąsti žmogui gerklę arba teip savo auką pataikinti, kad ji par kiaura savo gyvenimą bus nelaiminga. Paveikslas tokių vyrų — žveririų yra Kauno gimnazijos direktoris-Szokalskis. Gimė jis Galicijoje isz tėvų uniatų. Jo tėvas buvo kunigu ir kentėjo už tikėjimą; (kas gali vilties muczelniko sunų busent persekiotoju katalikų vienog taip yra.) Trokszdamas Szokalskis lengvai užsidirbti rublį, parsidavė su duszią ir kunu maskoliams. Trumpą laiką jis buvo Kaunę už mokytoji, bet kad mokytoinei norėjo ji prigrirdyti, po geležinkelio tiltu, jis pūlęs ant keliu priesz jūš iszprasžė dienu pailginimą savo netikusio gyvenymo; po tū atsitikimu isztruko galva isz Kauno. Vienog kelētą metų, praleidus, su didžiausiu nusistebėjimu mokytoinei iszgirdo Szokalski busent jų direktorium. Atvažavęs pradėjo savotiszškai elgties: įpatिंगai atgrežė savo akis ant mokytoinių katalikų, idant jie lankytu rusiszkas cerkves. Žinomas daigtas, mokytoinei kreivomis akimis žiurėjo ant to jo dievobaimingumo ir kaip kas galėdamas iszsisukdavo nū rusiszko dievo akivaizdos. Szokalskis už tą jų prieszingumą vaikė isz mokyklos, darydavo jiems kliutį laikę ju maturiszku eksaminų, taipogi tankei teikdavos iszdūti jiems pramanytą „vilko bilētą“, kurį gavęs, jaunikaits nustodavo buti lygiu su kitais tos karalystės žmonėmis: lygi dali, kaip seniau budavo „banitai“. Viena kartą užėjo noras ponui Szokalskiui pamatyti, kaip Žydziukai isz mokyklos iszvartyti žydiszkai raudos. Jis kartą prisakė Zydams-mokytoiniems apsigyventi pas Rusus kurie užlaiko mokytoinius, neturinezisus savo tėvų miestę. Žydai, zinoma, labai raukėsi, atmindami, kad reikės valgyti užgintus jiems valgius; vienog daugumas isz jų persikėle į direktorio parodytus namus. Bet ant rytojaus p. Szokalskis, atskyres paklusnus nū nepaklusnų, pirmūsius iszvarė isz mokyklos ir daugiau nebesugražino. Nemislykit, kad jis buk norėjo dąrti jų tikėjimą! Toksai noras pakankinti žydus kartą lyg szioł tebuvo, bet nora kankinti musų vientauczius nėkadus netruksta. Atvažavęs Szokalski's į Kauną, rado ezia mokytoinių su virszumi 600, bet per dvejatą metų jo buties Kaune sumažėjo mokytoinei per pusę, — dabar tiktai tēra du szimtu su virszum. Jau tris mokytojus-kunigus sunaikino garsingas Szokalski's. Viena atstatė už tą, kad nedaleido mokytoiniems vartoti rusiszkas maldų kniugas (altariki). Antrą iszsiunte į Krėtingos klosztorių už tą, kad mokytoinei ne-

norėjo eiti kartu su Rusais ir popu melsties priesz lekeijas. Pripildytas dievabaibingumo dvasios, musu „Direktoris“ įstelgė tikėjimiszką apeigą savo mokyklos mokytoiniems: nuėjus į mokyklą, reikėjo visiems jaunikaicziams, neatskyrus ir žydziukų susirinkti į tam tikrą gręzią, kur ju laukia mokytojei ir popas, turėdamas vienoje rankoje krapylą antroje rusiszką trinity kryžiu, ilgai pasimeldus už „Vieszpataujanczius namus“, kiekvienam reikėjo prieiti ir bueziūti kryžiu, o tū tarpu popas szlakino vandenimi galvą bueziūjanczio. Del to reikalavimo uñ katalikų, kelėtas mokytoinių nustojo galėjimo apturėti sau reikalingą mokslą ir naudingas žinias.

13. dienoje Kovo trecziąjį mokintoji-kunigą iszvezė isz Kauno į Krėtingos klosztorių, bet, rodos, lig laiko, kol pasibaigs processas. Kaip Kauniszkių szirdis suskrudo, kad iszgirdo, jog ju mokintoji-kunigą vienkart su tokiu pat kunigu Panevėžies rėaliszkos mokyklos mokytoju ryta metą iszvesz, bet nežinojo kur ar į Krėtingą ar į Siberiją, arba į sziaurinę Rusiją. Bet už ką kenzia? rodos, reikėjo didžio įstatymų paržengimo, idant taip umai, taip smarkei, taip paslapcei plakti žmogų, kurį visas miestas už nekaltą, ir už teisiausį žmogų skaito, su visomis politiszkomis apeigomis, su žandarais ir palicmeistrais vežtu po didžiausios sargybos į klosztoriu, arba Siberiją? Nėra nei per vieną plauką paržengimo: mokytoinei Kauno ir Panevėžies mokyklu antroje Kovo dienoje, dienoje užžengimo ant sosto imperatoriaus Aleksandro III., vietoje eiti į cerkvę, pagal norą musų globėju „slavianofilu“, nuėjo į savo bažnycią. Pasakiau pagal norą, nės įstatymai reiszkia kitoniszškai, „tikėjimas, sako jie, Rusijoje vieszpataujantis yra pravoslaviszkas, o kiti tikėjimai turi liūšą valę pildyti savo apeigas pagal savo įstatymus.“ Kunigas tiek buvo kaltas, kad buvo mokyklos mokytoju ir, turėdamas už pamatą „svod zakonov“, iszguldinėjo katalikiszkos religijos įstatymus. Gana apie kunigus: jie turi buti visados kalti, nės daro kliutį apasztalams pravoslavijos ir rusifikacijos. Reikia nors trumpai iszaiszkinti kokį budą ir kokius pragumus vartojas Rusai, idant isz jaunų Lietuvų szirdies iszplėszi tėvynės meilę ir isznaikinti viską, kas yra lietuviszko. Rodos, gana butu pasakyti uždūtę Rusu isz atžvilgio į Lietuvą: „za litvu, jie sako, grudju otstojm“, t. yra su visomis keturiomis versime Lietuvius į Rusus idant gantu sziokią tokią nūmonią apie to uždūzio iszpildymą. Apleidžia Rusai savo gaspadorystę, užmirszta savo skolas ir savo socialistus, nesirupina apie savo vieszpatystės turtu padauginimą, nugrežia akis nū tukstancziu vargštanecziu, betureziu ir lignoniu, idant galētu gerti, kaip meszkos, sziltą Lietuvų kraują. Gerai žinodami, jog jauną medį gali lengviaus palenkiti ir

jauną nekaltą szirdį lengviaus perkalbėti, jie visa savo vėką deda, idant lietuviszkos jaunūmenės szirdis palenkti ant savo szalies. Tam tikslui vartoja įvairias mokyklas, taip kad uždūtiis tų mokyklų dūti vaikams naudingas ir reikalingas ju gyvenimui žinias, pavirto į uždūti sugadinti jaunų Lietuvių, paproczius. Rusai žino, kad isz-griovus moraliszka pamata, neabejotinai žmogus bus paklusnus ju idėjoms; žino, kad ant moraliszku žmonių, paproczių, tarsi ant peczių, stovi tėvynės meile, taipogi ir meile viso to, kas prie tėvynės priguli; žino, ką Kraszevski's, Lenku didis raszytojas, pasakė: moraliszki paproczei, iszmingingas užsivedimas nū savo turtu ir vėkos aikvojimo; tie trys pagal jo žodžius daigtai yra tikras izdas kiekvienos draugijos. Pirmiausei Rusai griuva ant tikėjimo: visomis iszgalėmis verzia mokytinius atsitraukti nū savosios ir pratin-ties prie pravoslaviszkos; reikalauja, kad mokyti-nei neskaitytu kitoniszku knigu kaip tiktai ru-riszkas, vaikszeiotu į cerkvės ir visados rusisz-kai kalbētu. Gražei ir griežtai iszaiszkina tai paskutinis atsitikimas Kauno gimnazijoje, Panevėžies realiszkoje mokslinycioje ir Szileliu so-diecių mokslinycioje. Antroje Kovo dienoje, kaip augszeziaus pasakiau Kauniszkei ir Panevėžiečiai mokytinei ne į cerkvę, bet į bažnycią ėjo melsties. Tai kas isz to: jie katalikai, ka-talikuszkosę bažnyciuosę, kataliszka nori ir melsties, vienog Rusams toksai apsiėjimas labai nepa-tiko, nės jie iszvydo, kad ju keliu metu darba-vimas sunyko, nės nei vieno isz mokytiniu nepa-dare Rusu. Todėl trecioje to paties mėnesio dienoje p. Szokalski's Kauno mokyklos direk-toris, karszeziausis ir ūliausis apasztalas nuva-ziavo į Vilniu pasakyti apie tai tos szalies val-dytojui Kochanov'ui ir Vilniaus apygardos mo-kyklu kuratoriui. Pirmasis abieju mokyklu kunį-gus dienos ir nakties būvije liepė sukavoti į klosztoriu, o antrasis atsiuntė du revizoriu į Kauną dėl iszklausinėjimo mokytiniu. Parvažavę į Kauną, suėję į kŕpą, iszgygnė tris mokytinius isz gimnazijos ir tai augsztesniu kliasu: 6. 7. 8.: netiktai iszgyne, bet dar apraszė ju apsiėjimą ko-blogiausei, taip kad tie jauni žmonės, tarsi kokie žmogūdžei, tarsi iszkeikti šanarei, neturi vietos nei kitosę mokyklosę, nei kancelerijosę (sztatę, kaip sako); ir, kurs neturi savo turtu negalės ki-toniszka sau dūnos užsidirbti, kaip tiktai arent, arba iszsirenkant kur norint kitur sau naują tē-nynę. Taip tai: žmogų, kurs matė priesz savę laimę; žmogų, kurs gal buvo atsidavęs su duszia ir kunu mokslui; žmogų, ant galo, kurs gal butu pramynės sau taką ant augsztos svietę vietos ir gal butu buvęs garbingu žmogaus nelaimiu nura-mintoju savo mokslais ir iszminezia, tokį žmogų nustumė, sakau, į nelaimiu dūbę, atėmė jam visą viltį ir jau tū paczių atėmė jam visą liglaikinį gyvenimą.

Tiek tiktai auku tepadarė mokyti Rusai-vyrai dėlto, idant likusieji mokytinei-katalikai, iszvydę tą savo draugiu nelaimę, nusigastu ir prižadėtu vaikszeioti į cerkvę. Vienog baisei apsiriko tie iszmingingieji Rusu galvocei: netikęs tas darbas netiktai kad nepergandino jaunų Lietuvių, bet dar iszbudino neapykantą barbariszku savo per-dėtiniu, pajudino jŕsę jausmus meilės to, ką taip nemielaszirdingai kankina, t. y. meilę ju tėvynės ir viso, kas jos yra. Jau, rodos, suprasti rei-kėjo perdėtinems mokintuvių, liekant taip elgties, kad visas tas atsitikimas butu užmirsztas kogreicziau-sei; vienog užkietėjusios ju szirdys atėme protui valę ir narsztina jŕs, kaip jaucezius, ant Ispanijos arėnu užkaitinta gelžė. Jie iszmislyjo dėl mo-kintiniu didesnį baisumą: „jei nepasiraszyste prižadėdami vaikszeioti į cerkvę, visiems, pa-raszę po 3 už apsielgimą, iszvarysime isz mo-kyklos, jei patys, padarę praszumus, neapleisite gimnazijos lig Velyku.“ Už ką jus jŕs iszva-ryste, pastatę po 3 už apsielgimą? Už tą, kad neina į cerkvę? argi dėlto jie susirinko į mokyklą, ar už tą moka pinigų, kad jŕs vedžiotu į cerkvę? ne cerkvės jie jieszko, nės turi savo bažnycią bet mokslo, todėl ir vesti jŕs reikia į mokslo pažinti, ne į cerkvę! Gėda „slavianofilams už tokį ju apsiėjimą; gėda devynioliktam amžiui, kad pagimdė tokius persekiotojus žmonių gimi-nės: jŕs matydami galime atleisti rymionams, persekiojusiems krikszezionis, atleisti fanatiszkiems mahomėtonams nės szie tvirtai tikėjo, kad [taip pri-guli daryti; nesuprato dėl ko, ir nemokėjo kaip ir ne-žinojo kokį garbėje laikyti artymą; bet musu naikintojai girdamiesi savo mokslu ir apszvietimu, moka apie augsztą dorybę aukauties dėl tėvynės reikalų, dėl reikalų visu žmonių, bet patys tą visą tiktai žodžiais daro; szirdis-gi ju dar ne-greitai bus suszelpta mokslo vaiseis. Maskolei, matydami, kad nieko su piktumu nepadarys grie-bias už kito ginklo. Vieną dieną sukvieta visus perse-kiojamūsius į tam tikrą gręcią ir akyvaizdoje dvieju revizoriu ir visu mokytoju, meilei pra-szneko p. Szokalski's. Pirmu pasakė, buk nesa noro apversti į Rusus tiktai dėl gerėsnės rėdos varo mokytinius į cerkvę; iszrode meileis žod-žiais, kiek sumiszimo padarė mokytinei eidami į bažnycią; buk tąs sumiszimas pasidaręs isz nieko; negalimas esas daigtas, kad mokytinei isz savęs galėjo tą iszmislyti; turi buti, koks norint kunįgas jŕs prikalbejęs; todėl meldė, idant pasa-kytu, kas toksai yra; buk nori jam iszguldyti, kad nieko tame dalyke nėra blogo, jog kanonai arba bažnyezios įstatymai daleidžia eiti kata-likams į cerkvę (bet anei žodžio nepasakė už ką iszveže kunįgą-mokytojį). Ant galo ėme prikal-binėti, kad toliaus to nebedarytu, kad nepriesz-tarautu eiti į cerkvę, kad tai retai tepriseina eiti; nėra ko cze pykties ir iszsižadėti progos gauti

diplomą pabaigtos gimnazijos. Jau vienas nebegalėjo atsiturėti tai pagundai ir pasake: „asz pasiraszysiu.“ Bet tū tarpu visi sužiuro ant duriu, kuriose pasirode p. Gubernatoris. Jis meilei apžvalges ir dailei pasveikines visus, praszneko mažko ne tais paczeis žodžeis, kaip direktoris, bet pridėjo, kad iszpraszys del nukaldintų nū perdētiniu atleidimo ju nusidėjimo ir prižadėjo istatyti del ju pinigiszka paszelpą (stipendium), jei daugiau nebeprisztarus perdētiniems; Direktoris-gi priszokies: „jau kurie-ne-kurie,“ taria, man prižadėjo vaikszezioti į cerkvę.“ — Ir taip pasibaige kūpa. Rodos, jau reikėjo pasibaigti tam vaidui; rodos, jau persiprasze nedoras direktoris savo mokytinių ir tą sątarą patvirtino gubernatoris; rodos, jau ne be tvirtumo ir dauggalėjimo rusys Lietuvius, bet keliu perkalbinėjimo ir udyjimo. Vienog ant rytojaus vėl prisake mokytiniems rasztus parasztyti Vilnu apigardos mokslu kursoriui ir persiprasztyti, o už ką? niekas nežino! Mokyteinei jaute, kokiam tikslui jiems liepe rasztyti persipraszymus ir nusprende, to nedaryti. Direktoris pažymėjo laiką, lig kuriū jei neatnesz rasztą, iszmes nepaklusnus isz mokyklos ir blogiausias atestacijas iszdūs už tą, kad melavo Gubernatoriui, prižadėdami, o dabar vėl prisztarautami. Lietuvei dabar, kaip pirma, tvirtai turėjos savo nusprendimo.

Laikas pažymėtas praėjo, nei vieno neiszmete, tikt, sako, atvažiūšes patsai kuratorius. Kas isz to viso iszvyks, kitą kartą paraszysiu; o dabar, užbaigdamas, paraszysiu, kaip jūkingai apgaudinėja žmones musu „slavianofilai.“

Į Szileliu mokyklą (narodnoje ucziliszcze) atvažaves posrednikas (kuriam nēku nepriguli tie dalykai), prikalbinėjo vaikiukus, kad pasirasztytu, prižadėdami vaikszezioti į cerkvę: už tą jiems prižadėjo padaryti jūs janarolais; bet vaikelei nesuprato žodžio „janarolas“ ir žiurejo pasrednikui į akis, klausdami ką jiems cze jis prižada? Iszvydęs tą, posrednikas tare, padaryšes jūs pulkaininkais, jai tiktai pasiraszys. Apie dvidešinti piemeneliū norėjo tapti pulkaininkais (tur buti, nusibodo arba įkyrėjo ganyti kiaules. Isz tiesu, gražus Maskoliu ragavimas: negauna gero žmogaus, pritinka jiems ir kiaulpiemenei! Bet ir už tūs reikėjo jiems nukentėti: pasiraszysiu vaikeliu motynos, kaip kvakszlēs visztos, pūlę ant posredniko, tūjaus butu barzdą iszrovušes, jei nebutu atidavęs popieros, kurią supykusios moteriszkēs į smulkius miltus sudraske. Bet yra abejojimas, kad nebutu tos lietuviszkos žmonos padarusios atakio poperiai, į kurią buvo suriszta silke, palikusios su paraszais posrednikui. Baisu pamislyti, jei tūs vaikelius, paaugusius lig 20. metų, kazokai varys į cerkvę, o popai užraszys į metriku knigas.

Laimingi Prusu Lietuvei! nemato jie tokių baisumų. Galite lietuviszkai kalbėti, o mes neturime valios lietuviszkai nėi mislyti! J. K. s.

Isz Prusu Lietuvos. Vilkai aviu rubose.

„Ale ne pyk gaidau, kad žodį dar pasakysu.
Tarp Lietuv'niku daug syk tuls randasi smirdas,
Kurs, lietuviszkai kalbėdams ir szokinėdams,
Lyg kaip tikras Vokietis mums gėda padaro.“

Donal. Metas III 422—425.

Valdonai, pergaleja svetimą tautą, visuczēs bande, perveiktosius paversti į savosius tautonus, o tai atsiekti norėjo vyriausei per atėmimą jų motyniszkos kalbos. Iszgaizinti kalbą didžios, iszgdintos tautos, tai sunkus apsiēmimas; ant to reik visokiu kytrei iszdumotu pryprovu. Rods dorybė bei krikszczionumas gėdina tokius reikalus, ale macniejie nusiramdo jezuvytiszku priežodžiu: „prievolė szventina pryprova“

Jau Rymionai isz žemiu, kurēs buvo pergaleje, jauni-kaiczius imdavo i Rymą ir tenai užauginē parleisdavo į ju tėviszke, dūdami jiems augsztas vietąs bei urėdus, kad užtai pripratintu savo gentainius prie svetimos kalbos ir prie svetimo budo. Tomi atsiekdavo Valdonai isz dalies savo apsiēmimą, bet ne vis; daugel tokiū sugryžėliu pasilikdavo vėrni savo tėviszkei, kaip antai Vokietis Arminius, kuriam Vokieczei szio czėso state Tautoburgio kalynose szlovną paminklą dėlei jo meilės priesz savo giminę ir tėviszke. Kas Vokiecziams pūlas ir ju garbinama, tur, kaip isz savēs iszszimanos, pritikti ir kitums tautums, ir Lietuvininkams. Rods tokiu budu, kaip Arminius su kitais Vokieczies ano czėso nū Rymionu, nenor nei priežasties tur, ogi ir negal Lietuvininkai atsivalnyti nū Vokiecziu; ale dėlto ne privalo niekinti savę paczius, užsigindami savo gimtuvēs ir savo tautos, szeip jiems iszpėtu tokį veikalą vokiszko giesmio (giesmininko) žodis: „Niekam ne verta ta giminė, kuri ne viską stato už garbę“. Pagal Rymionu budą isz dalies ir Vokietijoj Lietuvininkai gaiszinami. Lietuvininkams, duszelininkais pastoti norintiems, yra mokslas gymnaziosa bei universitėtosa per įpatiszkas paszalpas palengvintas; tą, paczią paszalpą, gauna ir jauni-kaiczei, mokytojais pastoti norintieje. Tai vis nusidūda, kadangi valdzia žino, kad Lietuvininkai, perėje augsztesnes szules ir parėje ant augsztesnio sūmones straispnio, pagal didžiausią dalį savę daugiau ne laikos per Lietuvininkus ir su savo kudikeis daugiau ar povisam vokiszka kalbėdami tūsius butinai į Vokieczius paverczia. Nenorim sziczion tai iszguldyti, kad tiktai dvasiszkas spangys tokius veikalus per ką gerą laikyti gal, penezz nurodyti norim ant atsitikimu Lietuvoj, ne persenei nusidavusiu dėl kuriu kožnam Lietuvininkui szirdį skaudėti tur. Klaipėdos bei Szilokarcziamos kreize laike keli mokytojei savo urėdiszkose susiejimose kalbas apie „Lietuvininkus bei szuilę“. Pagal vardus jie tur buti gimē Lietuvininkai, ogi taipo ir bus; ale savo praneszime jie Lietuvininkus lyg žvirbliu baidykles iszrėde. Nabasztininkam mylimiem dviem Ciecoriam, Wiliui I. bei Friedrikiui III. dar gyviems be ēsant, tokios kalbos ne tapē laikomos; dabar tulimi apūkai, sziksznūsparnei ir kiti tamsybēs sutvėrimai dumoj, ju czėsa atėjusi, ir be gėdos atvirai rodosi, tai jau nuženklina vertybę, arba geriaus sakant nevertybę ju praneszimu. Neturėdami lietuviszko valno lapo, Prusu Lietuvoj prasiplatinusjo, negalim Lietuvininkams iszrodyti niekystę tokiu zaunavu Spangunū, ir turim pasikakdinti szeis keleis žodžeis anapusrubežiniu broliu lape pranesztais: Saugokimēs nū netikru praraku, „Lietuvininku rubose“ pas mus ateinancziu, ale ne nusiminkim:

Saulelė senoji

Dar szviecz' vis mieloji;

Tie patys perkuni dar griauja ir griaus.

Kalba taip senoji

Dar skamb' vis garsioji;

Iszliksim ir mes, kol kalba nesiliaus. Kr s.

Politika.

Vasaroj, kaitros ezėse, snaudžia politiką; diplomatai, ministerei, slapta dumcei ir kiti augsztieji politikos mistrai ilsisi maudyklėsa. Taciau ne miega politiszka dvasė, tiktai ilsis ir gaminasi naujos sylos ant vėl grysztanczių kovu.

Savo paprastą apžvalgą szi kartą todėl laikysime, žvelgdami sykiu ant viso politiszko svieto.

Francuzijoj svieto paroda, didžio trusavimo reikalaujama bei didį tranksmą pakeldama, nutilde tenai mažne povisam politika. Vienat valdžia nepalijauja kovoti priesz vėlymus Boulangerio, ant tu akylai dabodama. Per szlovną pasisekimą svieto parodos, ir be paszalpos didziju valdonu, iszrode Francuzai svietui isz naujo, kad ju tautiszka syla labai didele ir jie tą gerai pažįsta.

Praėjusiamete Vokietijos Ciecorius Wilius II. apsilanke prie Rusu bei Austrios Ciecoriu bei prie Italios Karaliaus. Szią vasarą anie valdonai Berline apsilankys. Karalius Umberto jau apsilanke ir su didele garbę tape priimtas: Vokietijos Ciecorius savo augsztam svėcziai užmanė, drauge keliauti į Strassburgkį Elzassą ir tėnai zalneriu parodai pributi. Francuzai tai patyrė, labai subruzo ir tokią kelionę Ciecorius bei Italios Karaliaus jo svėczio, per kirszinimą Francuzijos įzvelgti ketino. Dėlto minėtieji valdonai pagal rodą ju dumcziau ne keliavo į Strassburgkį. Szi pavasrį pradėjo darbininkai visosa angliu kasybosa Vokietijos vienu sykiu pataikauti, praszydami daugias algos bei trumpesnio darbo-czėso. Daugias kaip 100,000 darbininku dirbti paliove, ir isz to pasidare didele sumiszims aname kampe. Daug fabriku turėjo assistoti, dėlėi angliu stokos; galiausei ir gelžkeliu triukei ne galėjo taip tankei kaip szejp važioti, kadangi angliu pristoko. Galiausei darbininkai bei kasybu ponai taip toli susitaikino, kad darbininkai vėl savo darbą pradėjo, gaudami augsztesnes algas. Tikras pakajus ale da ne pasidare, atpencz neapykanta tarp darbininku bei ponu gruzda lyg ugnis po pelenais. Pataikavimai darbininku dėlėi augsztesnios algos didžiosa miestosa kas meta atsitinka; szisai pataikavimas ale tur politiszką pažymį, nėra tokio visotino, su įnirtimu iszpildyto pataikavimo dar sviete ne yra buve. Kova varguzių priesz pasiturinczius czia atvirai pasirode ir iszreiszke, kad ir vargdieni daug isztaisyti gal, jei jie tiktai vienybę tarp savęs laiko. Vokietoje zokanas dėlėi aprupinimo vargdieni senatvėje yra priimtas ir bus kaip sakoma pradžioj ateiscenzio meto iszleistas: Rusu Ciecorius ne senei Montenėgru kunįgaiksztį užgerdamams jį vadino savo „vieninteliu vėrnausiu prieteliu be nūrtatės.“ Isz to pakilo didis tranksmas politiszkame sviete. Kožnas politiszkas vadovas iszgulde minėtus žodžius pagal savo dumą ir tūs ant savo naudos vartojo. Tikrą priezastį tu užgėrimo žodžiu manding tiktai Ciecorius viens te žinos. Persijos val-

donas Nassr-Eddins Rusijoj bei Vokietoj jau apsilanke. Kelione valdono kaip sakoma esanti povisam (ne politiszka, ale povisam be politiszko paženklinimo ji ne bus buvusi. Persija atskiria Rusija nū Indijos, kuri Anglionams priklauso. Rusai viską pristato, kad gautu Persija ant savo puses; Anglonai vėl bijosi, kad karui pasidarius Rusai per, Persija traukdami jiems Indiją atimtu, ir dėlto velytu, kad Persija neutral pasiliktu. Kiti valdonai tus dalykus taipojau akysa palaiko, ir dėlto Nassr-Eddins nū politiszko peszinėjimo ne vis bus galėjes apsiginti.

Apmastant visokius prisitaisymus ant karo, ne galim sakyti, kuri karalyste vikriausei ir skubriausei taisosi. Negalima nei vienai valdžei padyvti, kad ji, matydama prisitaisymą kaimyno ant karo, taipojau daro. Ukstosi politiszkas dangus visokeis dyvinais debesis ir debesėleis; kada žaiboti ir grianti prades? Kas gal žinoti.

Krumplys.

Atsakymas ponui -j-g-.

Atsiliepet „Varpo“ no. 4., p. 50., kad nieks ne dūda balsą apie lietuviszkus klausimus, ne priesztaraujė jums. Taigi turiu paaiszkinti tame dalyke, kad neatsiliepimas yra ženklų sutikimo. Kas tyl, tas sutar. Isz to man rodos reike dziaugtis o ne nulusti. Isz to galite matyti, kad musu giminė pripažinsto balsus savo rasztininku — vadovu ir ne reikalauja jiems priesztarauti. Isz to matytis, kad giminė sutinka eiti tais keleis, kureis ją veda jos vadovai. Asz ne syki gals nū galo skaitydams „Varpą“ norėjau szi tą užmetinėti, bet nieka ne radau prieszingo savo mislei. Jus turite republikaniszkas pažvalgas ir norite prileisti prie balso visus. Tūm tarpu Lietuvėi pripratė yra klausyti paliepinu ir prie mažo apszvietimo ne gal nieko priesztarauti, nes yra pripratė klausyti. Klausu jie valdžios, klausu kuniju ir savo rasztininku — vadovu. Tūm labjaus, kad ne mato niekų priesztaraujanczio vienas kitam, tai yra: kad „Varpas“ vėsdamas gudrę politiką, ne kalba nieko ant tikėjimo, nei smarkei pūla ant valdžios, par tat ne turi priesz save nei katalikų nei ju dvasingystės, nei baugijų žmonių bijanczių valdžios. Reike pripažinti, kad programą „Varpo“ gilei apmislytas.

Tame pat numeryje ant p. 58 klaidžėi paraszyta Giedroie vietoje Giedraitis. Visos lietuviszkos pravardės besibaigianczios ant slaviszko č paeina nū lietuviszko tis, kaipu tai: Kupstis, Kupse, Kobylaje. Giedraitis yra susmulkinimu nū lietuviszko Giedris. Vardas tas vartojamas Panevėzio pavietėj, paeina nū liet. giedras; aiszkus, pagudlyvas. Ten pat vėl suklysta. Miestelis ans prigulentis kita kart Adomkeviczei nesivadina Chvolvineis bet lietuviszkai Kolaineis o slaviszkai Chwalojnie. Užėmimas to miestelio per randa prigulentezio kunįgams Karmelytams, o užraszytas per Adomkų (Adomkovicz) pirm porą szimtu metų paejo nūg tos paczios priezasties, kaip ir užėmimas visu kitų klostorių pas mus. Pirm uždrausta buvo mokinti jaunus kunigus pagal regulas tu zokanu, o paskui seniems iszmirus o jauniems ne esant turėjo likti randui. Taip pragaiszo gerybė; klostorei ir bažnyczios užimtos paskui ant cerkviu Kaune, Resiainūse, Panevėzėje, Traszkaunūse ir t. t. Dabar tajė vadin kazin kaip kitaip Maskolei ir užleido Burleis. Par tat atsirado naujas priezodis isz tos priezasties, atsikreipantis prie fundatoriaus tos bažnyczios, klostoriaus ir užraszytojo tų geribiu de Karmelytu.

Adomkau, prasta naujyna!
Kolainei virst į burlokyną!

V. . . .

Gromatnyczia.

Isz V 25 rublius apturėjom.

Apgarsinimai.

Viena vaikina

kurs norą tur į rubsiuvius iszsimokinti, jėszko

Nikas Podžius,

Girszunos p. Ragaine, (Ragnit).

Siuncziant gromatas, rankraszczius arba pinigus į „Varpo“ rėdystę, reikia pridėti szioķį antraszą:

Martinas Jankus,

Bitenen per Lompönen, (Ostpreussen).